

Razvojna mapa učenika

Karlović, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:243202>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Razvojna mapa učenika

Kristina Karlović

Zagreb, rujan 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Razvojna mapa učenika

Kristina Karlović

Prof.dr.sc. Zrinjka Stančić

Zagreb, rujan 2018.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Razvojna mapa učenika* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Kristina Karlović

Mjesto i datum: Zagreb, rujan 2018.

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici, profesorici Zrinjki Stančić, na strpljivosti i poticajnim savjetima u pisanju ovog rada.

Veliko hvala mojoj obitelji na bezuvjetnoj podršci, strpljenju, razumijevanju i ljubavi koji su mi pružili.

Hvala mojim učenicima koji su mi dali snage i hrabrosti, naučili me mnogim vrijednostima te svojom jedinstvenošću ostavili neizbrisiv trag u mom srcu.

Naslov rada: Razvojna mapa učenika

Ime i prezime studentice: Kristina Karlović

Ime i prezime mentora: Prof.dr.sc. Zrinjka Stančić

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Edukacijska rehabilitacija/
Inkluzivna edukacija i rehabilitacija

Sažetak

Sveukupne društvene promjene zahvatile su sva područja života i rada, što je neizostavno zahtijevalo i napredak na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava. Potreba za napretkom i stalnim razvojem odgojno-obrazovnog sustava, odnosno potreba za obrazovnim reformama prepoznata je diljem svijeta, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Promjene u odgoju i obrazovanju zahtijevaju razvoj kompetencija (rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje, samovrednovanje, suradničke vještine, informatička pismenost, samostalno učenje, snalaženje u novim situacijama, metakognitivne vještine i druge) koje će mlade osobe pripremiti za tržište rada, ali i svakodnevni život, a upravo one nisu dovoljno poticane u tradicionalnom pristupu nastavi. Stoga, suvremeni pristup nastavi naslanja se na konstruktivističku teoriju koja stavlja naglasak na učenike i njihovu aktivnu ulogu u cjelokupnom procesu obrazovanja. Na taj način promatra se učenika kao cjelovitu osobu koja ima svoje interese, svoj stil učenja, svoje jake, ali i slabe strane, kojoj je potrebna podrška ili usmjerenje pri svladavanju određenog cilja. Temeljem navedenog, novi pristup obrazovanju naglašava inkluzivnu kulturu škole u kojoj se poštuje različitost, a samim time svi učenici imaju jednake mogućnosti i prava. Sukladno tome uvode se drugačiji pristupi i metode poučavanja i učenju, ali i vrednovanja kojima je cilj pružanje povratnih informacija i smjernica kako bi se poticao razvoj svakog pojedinca i ostvario njegov puni potencijal. Samim time uvode se nove metode rada koje će poticati tražene kompetencije, aktivno uključiti učenika u rad, ujediniti nastavu i vrednovanje te pratiti i usmjeravati učenikov razvoj i napredak tijekom procesa učenja. Jedna od metoda upravo je razvojna mapa učenika, odnosno portfolio. Portfolio učenika je zbirka radova učenika koja pokazuje učenikov trud, napredak i uspjeh u jednom ili više područja. Ona je zapis o procesu učenja, odnosno pokazuje što je učenik naučilo, kako misli, analizira, sintetizira, stvara i komunicira intelektualno, emocionalno i socijalno s drugima. Stoga ovim preglednim radom prikazan je portfolio kao moguća metoda učenja, poučavanja i procjene, navedene su vrste portfolija i njihova obilježja te prednosti i izazovi u njegovom korištenju. A kako bi implementacija portfolija u odgojno-obrazovni sustav bila što uspješnija detaljno su razrađeni koraci (kolekcija, selekcija, refleksija, projekcija) koje je potrebno slijediti, a ujedno su i dani brojni primjeri koji mogu olakšati njegovu primjenu.

Ključne riječi: konstruktivizam, suvremena nastava, razvojna mapa učenika

Paper title: The developmental portfolio

Student`s full name: Kristina Karlović

Name and surname of her supervisor: Prof.dr.sc. Zrinjka Stančić

The final exam is part of the following programme/module: Educational rehabilitation/ Inclusive Education and Rehabilitation

Abstract

The social changes that affect each area of life and work also require progress of the educational system at all levels. The need for progress and constant development of educational system, i.e. the need for educational reforms has been recognized all over the world, as well as in the Republic of Croatia. Changes in education require development of competences such as problem solving, critical and creative thinking, self-evaluation, collaborative skills, computer skills, self-learning, metacognitive skills and others that will prepare a young adult for the labour market, as well as everyday life. These are the competences that are not sufficiently encouraged in the traditional approach to teaching. As a result, the modern approach to teaching relies on a constructivist theory that places emphasis on students and their active role in the overall education process. A student is viewed as a person with their own interests, learning styles, strong but also weak sides which need support or guidance in overcoming a particular goal. Based on the above mentioned, the new approach to education emphasizes the inclusive culture of the school in which diversity is respected, and therefore all students have equal opportunities and rights. Accordingly, different approaches and methods of teaching and learning are introduced, as well as evaluations which are now intended to provide feedback and guidance to encourage the development of each individual and realize their full potential. In this way, new methods of work will be introduced to encourage the competences that are required to actively involve students in work, to unite teaching and evaluation, to provide an authentic evaluation and to monitor and guide student development and progress during the learning process. One of the methods is the portfolio. A student's portfolio is a student's workbook that shows their effort, progress, and success in one or more areas. It is a record of the learning process, i.e. shows what the person has learned, how they think, analyse, synthesize, create and communicate intellectually, emotionally and socially with others. Therefore, this metanalysis provides theoretical and legal bases for the use of portfolios, types of portfolios, and the advantages and challenges in its use. For the successful implementation of the portfolio in educational system, detailed steps have been elaborated (collection, selection, reflection, projection) and there are numerous examples of it that will facilitate its application.

Key words: constructivism, contemporary teaching, student developmental portfolio

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA	4
3. PREGLED DOSADAŠNJIH SPOZNAJA	5
3.1. Teorijsko i zakonodavno uporište korištenja portfolija.....	5
3.2. Definicija portfolija	11
1.2.1. Vrste portfolija	13
1.2.1.1. E- portfolio	17
1.2.1.1.1. Vrste e-portfolija.....	18
1.2.1.1.2. Prednosti korištenja e-portfolija.....	19
1.2.1.1.3. Mogući problemi kod primjene e-portfolio.....	20
1.3. Prednosti i nedostaci u korištenju portfolija	20
3.2.1. Evaluacija	21
3.2.2. Nastava / proces učenja i poučavanja	24
3.2.3. Komunikacija s roditeljima.....	25
3.2.4. Profesionalni razvoj.....	25
3.2.5. Istraživanja	26
1.4. Implemantacija razvojne mape učenika u odgojno-obrazovni sustav	27
3.2.6. Planiranje i priprema	28
3.2.6.1. Određivanje svrhe.....	28
3.2.6.2. Određivanje ciljeva.....	30
3.2.6.3. Priprema i određivanje smjernica, zadataka i vrste radova	30
3.2.6.4. Kreiranje kriterija procjene	33
3.2.6.5. Razgovor s roditeljima.....	34
3.2.6.6. Razgovor s učenicima.....	34
3.2.7. Sakupljanje radova	35
3.2.8. Odabir radova	36
3.2.9. Refleksija.....	37
3.2.10. Uređivanje i organizacija portfolija	38
3.2.11. Projekcija- predstavljanje portfolija, povratne informacije i postavljenje ciljeva.....	40
3.2.12. Vrednovanje	42
3.2.12.1. Samoocjenjivanje.....	49
4. ZAKLJUČAK	51
5. POPIS LITERATURE	53
5.1. Popis dodatne literature	57
6. PRILOZI.....	58

Prilog 1. Naslovne stranice.....	58
1.1. Naslovna stranica za djecu nižeg uzrasta.....	58
1.2. Naslovna stranica za nastavi predmet Priroda i društvo.....	59
Prilog 2. Kazalo.....	60
Prilog 3. Kalendari aktivnosti.....	61
3.1. Godišnji školski kalendar.....	61
3.1. Mjesečni školski kalendar.....	62
Prilog 4. Obrazac za prećenje unosa radova.....	63
Prilog 5. „Sve o meni“.....	64
Prilog 6. Obrasci i kartice za samorefleksiju.....	70
6.1. Obrasci za samorefleksiju.....	70
6.2. Portfolio refleksivne kartice.....	72
6.2.1. Refleksivne kartice za djecu nižeg uzrasta.....	74
6.3. Obrasci za završnu refleksiju.....	75
Prilog 7. Obrasci povratnih informacija i postavljanja ciljeva.....	78
7.1. Obrasci za konzultacije s učiteljem/nastavnikom.....	78
7.2. Opservacije roditelja.....	81
7.3. Kartice za vršnjačke povratne informacije.....	82
7.4. Obrasci za postavljenje ciljeva.....	84
Prilog 8. Ugovori za postavljenje ciljeva.....	88

1. UVOD

Razvoj društva temeljen na znanju i proces globalizacije, naročito jačanje svjetskoga tržišta i konkurencije na globalnoj razini, stvara nove potrebe na razini društvenoga života i života pojedinca u svim područjima: kulturi, znanstvenom i tehnološkom razvoju, gospodarstvu, društvenoj povezanosti, položaju i ulozi pojedinca kao građanina te njegovom osobnom razvoju. Život i rad u suvremenom društvu brzih promjena i oštre konkurencije zahtijevaju nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011). Takve okolnosti zahtijevaju dugoročno promišljanje o mjestu obrazovanja i znanosti u društvu, a napose u stvaranju inovativnog društva i gospodarstva, prilagodljivog budućim izazovima koje je danas teško ili nemoguće predvidjeti (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologija, 2014). Stoga, navedena transformacija društva suočava odgojno-obrazovne procese s brojnim izazovima te zahtjeva da mlade ljude osposobi za život i omogući im daljnji razvoj kroz cjeloživotno učenje.

Međutim, tražene kompetencije i vrijednosti nije moguće ostvariti u tradicionalnom odgojno-obrazovnom sustavu nego je nužno potrebna promjena i pomak u kurikularnoj politici i planiranju koja je prepoznata u obrazovnim reformama diljem svijeta. Stoga, krajem 20. stoljeću, i sve intenzivnije u 21. stoljeću, dolazi do zaokreta u pristupu i načinu programiranja odgoja i obrazovanja, odnosno teži se suvremenoj nastavi.

Jedna od teorija na kojoj se temelji suvremena nastava je konstruktivizam, točnije socijalni konstruktivizam koji govori da je učenje individualni proces koji se događa u društvenom kontekstu (Terhart, 2003 prema Topolovčan, Rajić i Matijević, 2017) te kako je za učenje potrebno aktivno sudjelovanje, odnosno nastavu usmjeriti na učenika.

U posljednjih 20-ak godina razvojna mapa učenika, odnosno portfolio učenika nadmetnuo se kao metoda poučavanja, učenja i procjene, to jest kao jedan snažan alata u odgojno-obrazovnom procesu.

Portfolio je organizirana, svrhovita zbirka dokaza prikupljena kako bi prikazala učenikov/studentov akademski napredak, uspjeh, vještine, karakteristike i stav tijekom vremena. Odražava se na mnoge aspekte učeničkih izvedbi, posebice sposobnosti i obilježja pojedinca, kao i rast i napredak, koji se očituje kroz njihove stvorene proizvode

ili artefakte. Također, to je dokaz da je proces stvaranja portfolija ujedno i alat pomoću kojeg učenik/student može poboljšati svoj akademski uspjeh, motivaciju, kritičko mišljenje, kreativno mišljenje, samopouzdanje i samoodređeno učenje (Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012).

Pri upotrebi portfolija važno je znati njegovu svrhu (npr. pratiti napredak, komunicirati što je naučeno, informirati poslodavce, dokumentirati postignuća, ocjenjivati učenika, odabrati učenike za zapošljavanje i visoko obrazovanje), istaknuti kognitivne, afektivne i psihomotoričke vještine, tko planira portfolio (nastavnik, učenik, oboje, roditelji...) i odabrati sadržaj portfolija te uzorak radova za njega (npr. najbolje radove, uobičajene radove, raspon radova ili uska usredotočenost na nekoliko stavki). Korištenje portfolija kao izvora informacija pomaže učiteljima, nastavnicima, edukacijskim rehabilitatorima u praćenju učeničkog napretka, pokazuju početno stanje i daljnji razvoj znanja i vještina te zorno prikazuju učeničke rezultate (Gazibara, 2018). Također, pruža potporu učenicima dajući im vrijedne informacije o njihovim snagama i slabostima te osobnom napretku (McMullan, 2006 prema Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012), odnosno pomaže učenicima u samoocjenjivanju te im daje smjernice za unaprjeđenje. Ujedno, portfolio povećava svjesnost roditelja o sposobnostima i potrebama djeteta (Kingore, 1995 prema Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012).

U portfolijima učenici pokazuju što znaju i što mogu, što smatraju važnim, koji im pristup odgovara i što bi još voljeli naučiti. U tom smislu, portfoliji ne sadrži samo informacije o razini učenika u određenom predmetu, već i o učeničkim vještinama aktivnoga učenja i samousmjeravanja (Van Hout-Wolters, 2000 prema Gazibara, 2018). Portfoliji razvijaju sposobnost samoupravljanja i široko su primjenjivani na svim obrazovnim razinama te smanjuju potrebu za testiranjem učenika (Harmin i Toth, 2006 prema Gazibara, 2018). Matijević (2005 prema Gazibara, 2018) navodi kako portfolio može poslužiti i za definiranje tzv. didaktičkog ugovora kojim se dijagnosticiraju i planiraju aktivnosti učenika (Prilog 8), optimalizacija njegova napredovanja, a može se koristiti i za prijelaz iz jedne u drugu školu.

Literatura predlaže različite korake u izradi portfolija, ovisno o okruženju za učenje i svrsi. Međutim, postoji četiri zajedničkih osnovnih koraka u izradi portfolija, a to su prikupljanje radova, odabir i refleksija radova te projekcija (Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012).

Portfolio posjeduje još nekoliko iznimno bitnih karakteristika, a to su prilagodba i slijeđenje potreba, interesa i mogućnosti svakog pojedinca (Murillo Sancho, 2012) te

vjera da svi učenici mogu učiti i da zaslužuju obrazovne (Danielson i Abrutyn, 1997). Zbog svih prethodno navedenih značajki portfolio može biti snažan alat u inkluzivnom obrazovanju jer se pomoću njega može dobiti bolji uvid u potencijale, razvojnu podršku i napredovanje učenika s posebni odgojno-obrazovnim potrebama, odnosno učenika s teškoćama u razvoju i darovitih učenika. A ujedno služi i za davanje smjernica kako i na koji način učenici razumiju što omogućuje učiteljima/nastavnicima da što kvalitetnije pristupe učeniku kako bi mu pomogli ostvariti njegov pun potencijal. Još jedna prednost portfolija je ta što se temelji na teoriji konstruktivizma i višestrukih inteligencija. Naime, temeljeći se na teoriji konstruktivizma portfolio potiče aktivno učenje, suradnju, učenje otkrivanje, motivaciju, samopouzdanje, a to su upravo značajne odrednice za učenike s teškoćama u razvoju. Razvoj portfolija, njegova primjena jednaka je kod svih učenika pa tako i kod učenika s teškoćama u razvoju jer on naglašava prilagodbu ovisno o mogućnostima i potrebama učenika. Stoga ciljevi portfolija za učenike s teškoćama u razvoju će se temeljiti na njegovom individualiziranom odgojno-obrazovnom programu (IOOP-u), učeniku će se po potrebi pružiti veća podrška, na drugačiji način će mu se dati upute, a povratne informacije će se prikupiti iz više izvora, odnosno od svih sudionik koji su bitni za obrazovanje učenika (edukacijski rehabilitator, psiholog, logoped...). Uz navedeno, potrebno je spomenuti kako je upravo portfolio jedan od značajnih alata u tranzicijskim razdobljima, odnosno pri prijelasku iz vrtića u školu, iz nižih razred u više te pri prijelasku u srednju školu.

Takvim pristupom, odnosno suvremenim pristupom kulturi obrazovanja ističe se inkluzivna kultura škole koja podrazumijeva uvažavanje različitosti SVIH učenika obuhvaćenih obrazovanjem (Education for All) (Ivančić, Stančić 2013, 2015).

2. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

Kao što je već spomenuto u uvodu, portfolio učenika zbirka je učenikovih radova koja opisuje proces učenja i stjecanja znanja, a ujedno je i snažan alat procjene napretka učenika jer pokazuje učenikov razvoj i zalaganje u jednom ili više područja te također daje smjernice za daljnji rad. Zbog brojnih pozitivnih učinaka zadnjih dvadesetak godina portfolio je kao metoda rada u odgojno-obrazovnom procesu prepoznata i cijenjena, ipak postoji brojna pitanja i nedoumice prilikom njegova korištenja. Stoga korištenje portfolija u nastavi često ovisi o individualnim stavovima i znanjima učitelja/nastavnika.

Osnovni cilj ovog preglednog rada je uvidom u stručnu i znanstvenu literaturu definirati i prikazati portfolio učenika kao metodu poučavanja, učenja i procjene.

Ostali ciljevi diplomskog rada su:

- prikazati prednosti korištenja portfolija, ali ujedno i izazove s kojima se može susresti;
- prikazati korake potrebne za implementaciju portfolija;
- objasniti način i kriterije ocjenjivanja putem portfolija.

3. PREGLED DOSADAŠNJIH SPOZNAJA

Kako bi se odgovorilo na postavljena problemska pitanja ovaj pregledni rad donosi teorijska i zakonodavna uporišta za korištenje portfolija, odnosno prikazuje teoriju konstruktivizma te Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014) i kurikularne dokumente. Nadalje, prikazom brojnih definicija pregledni rad nastoji sveobuhvatno definirati pojam portfolija te prikazati njegove vrste. Također, ovaj pregledni rad prikazuje prednosti i izazove pri korištenju i implementaciji portfolija u obrazovni sustav. S ciljem što kvalitetnije implementacije portfolija detaljno su razrađeni koraci koje je potrebno ostvariti kako bi izrada portfolija bila što uspješnija. Ujedno, navedeni su i u prilogu prikazani primjeri, obrasci koji olakšavanju primjenu portfolija.

Prije samog nastavka pregleda dosadašnjih spoznaja potrebno je naglasiti kako za razvojnu mapu učenika mnogi stručnjaci koriste riječ *portfolio* što će biti vidljivo u nastavku rada.

3.1. Teorijsko i zakonodavno uporište korištenja portfolija

Jedna od teorija koja je bitno promijenila spoznajne procese o prirodi procesa učenja i poučavanja je konstruktivizam, odnosno socijalni konstruktivizam (Gazibara, 2018). Konstruktivizam, kao teorija učenja, ili bolje rečeno teorija stvaranja znanja i pristupa obrazovanju, naglasak stavlja na načine i mehanizme na kojima ljudi stvaraju sliku svijeta i pronalaze smisao kroz nizove individualnih konstrukata. Pri tome se konstrukti mogu opisati kao različite vrste filtara kroz koje čovjek promatra stvarnost kako bi je iz stanja kaosa postavio u stanje reda (Purković, 2016, str. 20). Konstruktivistički pristup učenju i poučavanju trebao bi omogućiti učeniku uvjete za stjecanje iskustva u realnom okruženju koje mu jedino može dati stvarna, pouzdana i provjerena znanja, ali i pružiti uvjete za valorizaciju tih znanja. Konstruktivizam u odgoju i obrazovanju zasniva se na tri epistemološka načela (von Glasersfeld, 1984 prema Purković, 2016), kojima je u svjetlu novijih znanstvenih dosega dodano i četvrto načelo (Doolittle i Camp, 1999 prema Purković, 2016):

- a) znanje nije pasivna nakupina, već je rezultat aktivnog razumijevanja od strane pojedinca;
- b) spoznaja je adaptivni proces u funkciji omogućavanja održivog ponašanja pojedinca u određenim okolnostima;

c) spoznavanje je proces organiziranja i smislenosti vlastitog iskustva, a ne proces kojim se pruža točan prikaz stvarnosti;

d) stvaranje znanja ima korijene u biološko-neurološkoj konstrukciji, ali i u socijalnoj, te kulturološki i jezično zasnovanoj interakciji.

U skladu s iznesenim načelima konstruktivistički pristup stvaranje znanja zasniva na aktivnoj ulozi učenika, važnosti osobnog i društvenog iskustva te na spoznaji da će se kakvoća stvorenog znanja, pa tako i valjana percepcija stvarnosti, individualno razlikovati. Iako su prikazana načela više ili manje prihvatljiva svim teoretičarima, konstruktivizam u odgoju i obrazovanju nije jedinstvena teorija, već se više govori o konstruktivističkom kontinuumu (Purković, 2016). Tako se konstruktivistički kontinuum može podijeliti na tri široke kategorije: kognitivni konstruktivizam, socijalni konstruktivizam i radikalni konstruktivizam. Ove kategorije, ili bolje rečeno pravci, se međusobno razlikuju prema tome koliku važnost u stvaranju znanja pridaju pojedinom načelu konstruktivističkog pristupa odgoju i obrazovanju. Unatoč razlikama, među pedagogima i znanstvenicima koji se bave učenjem i poučavanjem, postoji jedinstveno mišljenje kako konstruktivistički pristup učenju i poučavanju može znatno doprinijeti razvoju i napretku obrazovanja. Neovisno o razlikama u pristupu učenju i poučavanju, postoji određen teorijski i praktični konstruktivistički konsenzus koji ukazuje na važnost osam iznimno bitnih čimbenika, odnosno načela u konstruktivističkoj pedagogiji (Brooks i Brooks, 1993 prema Purković, 2016).

Načela se odnose na sljedeće:

- učenje bi se trebalo održati u stvarnom, autentičnom okružju;
- učenje treba uključivati socijalno pregovaranje i posredovanje;
- nastavni sadržaji i vještine trebaju biti relevantni za učenika;
- nastavne sadržaje i ciljane vještine treba shvaćati iz pozicije učenikovog prethodnog znanja i stečenih vještina;
- učenike treba ocjenjivati formativno zbog informacije vezane za buduće iskustveno učenje;
- učenike treba ohrabrivati na postizanje samoregulacije, samoposredovanja i samosvijesti;
- nastavnik primarno treba biti vodič i facilitator učenja, a ne instruktor;
- nastavnik bi trebao osigurati i poticati različita (višestruka) stajališta i načine predstavljanja (tumačenja) sadržaja.

Upravo, naslanjajući se na konstruktivističku teoriju učenja dolazi do prijelaza s tradicionalne na suvremeni oblik nastave koji se očituje u brojnim promjenama u odgojno-obrazovnim procesima, a te promijene vidljive su u svim segmentima nastave. Naime, sada kada govorimo o prijelazu na suvremeni oblik nastave govorimo o prijelazu s poučavanja na učenje. U tom smislu poučavanje i učenje poprimaju novu dimenziju te se sada poučavanje, umjesto na prenošenja gotovih informacija, odnosi na pružanje potpore, motivacije, stvaranje odgojno-obrazovnih situacija i ugodne razredne klime kojima će se učenika dovesti do traženja podataka i odgovora, potaknuti ga na razmišljanje i analiziranje, suradnju, a samim time razvijati i metakognitivne vještine i željene kompetencije. Učenje više nije pasivno primanje informacije već se novim metodama rada potiče učenike na aktivno učenje putem kojeg razvijaju vještine i dispozicije nužne za cjeloživotno učenje, odnosno čije strategije dovode do razvoja potrebnih kompetencija. Osim poučavanja i učenja potrebno je promijeniti i sam pristup vrednovanju i ocjenjivanju. Naime, tradicionalne metode provjere znanja odnose se na ocjenjivanje memoriziranja činjeničnog znanja, a samim time ne pružaju dovoljno informacija o učeniku (o njegovim potrebama, mogućnostima) te nisu dostatne za procjenu viših kognitivnih vještina. Stoga u svjetlu kurikulumskih promjena brojni autori (Baki i Birgin, 2007; Gazibara 2018; Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012) govore o potrebi uključivanja samih učenika, roditelja i drugih učenika u proces vrednovanja. Kako bi to bilo moguće potrebno je učenike uključiti u samorefleksiju da bi na taj načini razvili vještine praćenja, vrednovanja i upravljanja vlastitim učenjem te ih ujedno i potaknuli na dubinsko učenje i učenje s razumijevanje. Također, kada se govori o vrednovanju ono mora biti sastavni dio učenja, a ne se odvijati nakon završenog procesa. Stoga se o suvremenoj nastavi i aktivnom učenju često ističe potreba za uvođenje autentičnog vrednovanja koja je sličnije procijeni u stvarnom svijetu.

Kako bi se nastava usmjerila na rad i razvoj svakog pojedinog učenika, aktivno učenje u suvremenoj nastavi mora polaziti od interesa učenik kako bi potaknuli intrinzičnu motivaciju te uvažavati teoriju višestrukih inteligencija, kao i različitih stilova učenja da bi učenje bilo uspješno i dugoročno (Gazibara, 2018).

Također, kako bi navedeno bilo ostvarivo potrebno je primijeniti najbitniju odrednicu suvremene nastave, a to je staviti učenika u središte nastavnog rada. Prelaskom s nastave usmjerene na učitelja/nastavnika („Teacher-centered education“) na nastavu usmjerenu na učenika („Student-centered instruction“) mijenja se uloga nastavnika/učitelja, ali i samih učenika.

Uloga učitelja/ nastavnika nije više usmjerena na „prenošenje“ znanja, već prvenstveno na pomoć učeniku u konstruiranju znanja. Stoga je uloga učitelja/nastavnika više animirajuća, savjetodavna i usmjerena na kompleksne uvjete učenja i to ne samo na one vanjske, već i na unutarnje uvjete koji se odnose na samog učenika. Ona je usredotočena na pomoć pri učenju i na strategije učenja („učenje učenja“), odnosno poticanje razvoja metakognitivnih sposobnosti kod učenika (Rodek, 2010) i samoregulativno učenje. Dakle, učitelj postaje mentor, motivator, suradnik, dijagnostičar, eksperimentator, istraživač, moderator (Kane, 2004 prema Gazibara, 2018) koji svojim znanjem i iskustvom potiče i usmjerava učenike. Navedene uloge učitelja/nastavnika pomažu učenicima u aktivnom učenju i sustavnom razvijanju sposobnosti vezanih za samoobrazovanje i samoodgoj (Bežen i sur., 1993 prema Gazibara, 2018). Ujedno, nastavnik postaje i odgajatelj, medijator i socijalni integrator (Previšić, 2003 prema Gazibara, 2018) jer svojom ulogom omogućuje interakciju i komunikaciju, izgrađuje odnose, potiče uključenost i doprinos svih učenika, a samim time omogućuje njihovo potvrđivanje, rast i razvoj (Gazibara, 2018). U suvremenoj nastavi usmjerenoj na učenike uloga je učitelja/nastavnika poznavati i poštivati životne uvjete i okolnosti svakoga učenika, uključiti ih u planiranje nastave i života škole, pomoći im doći do iskustava vlastitih otkrića i učenja, razgovarati o njihovom međusobnom odnosu i odnosu prema školi općenito, potaknuti ih na odgovornost i preuzimanje obaveza (Pranjić, 2005 prema Gazibara, 2018) te posebice uvažavati interese i potrebe svakog pojedinog učenika.

Suvremena nastava usmjerena na učenika okreće se interesima i potrebama učenika, njegovu rastu i razvoju cjelovite ličnosti. Pri tome je aktualan kompetencijski pristup koji ističe osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje koje su prisutnih u svim europskim kurikulumima. Obrazovna politika Republike Hrvatske prihvatila je iste temeljne kompetencije koje razvija kod svojih učenika: komunikacija na materinskom jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativa i poduzetnost te kulturna svijest i izražavanje (NOK, 2011). Za razvoj spomenutih kompetencija nužno je aktivno učenje koje je ključan čimbenik rasta i razvoja učenika jer potiče njegovu odgovornost i samostalnost. U prilog tomu, Bognar i Matijević (2002 prema Solić, 2015) ističu kako se napredak i razvoj učenika može postići samo uz naglašenu učeničku aktivnost, pri čemu je važno poštivanje individualnih razlika učenja te raznovrsnost intelektualnih, senzornih,

praktičnih i izražajnih aktivnosti. Nove uloge učenika temeljene na aktivnome učenju uključuju samoregulirano učenje, metakognitivne vještine, autonomiju učenika i uvažavanje njegovih iskustava i prethodnih znanja, uključenost učenika u planiranje, izvedbu i vrednovanje procesa učenja, konstrukciju i sukonstrukciju znanja uz partnerski pristup njegovan između učenika i nastavnika, kao i učenika međusobno. Kod iniciranja aktivnoga učenja moguće je da učenici, ukoliko su naviknuti na pasivan pristup učenju u svom ranijem školovanju, možda neće na početku blagonaklono gledati na aktivnu uključenost u nastavnom procesu jer gube sigurnost svoje zaštićene i dugo prihvaćane pasivnosti, a aktivno učenje ne dopušta nemarnost i lutanje misli na nastavi (Meyers i Jones, 1993 prema Gazibara, 2018).

Pri odabiru strategija i metoda važno je uzeti u obzir da ne postoji najbolja nastavna strategija ili metoda jer je za njihovu učinkovitost potrebno uvažiti osobine učenika, kompetencije nastavnika, kao i cilj i zadatke odgojno-obrazovnih sadržaja (Gazibara, 2018) te se treba voditi konstruktivističkim smjernicama.

Tako Crawford (2001 prema Purković, 2016) iznosi pet ključnih smjernica konstruktivističkog pristupa učenju i poučavanju u svrhu aktivnog angažiranja učenika:

- povezivanje – učenje u kontekstu i skladu sa životnim iskustvima učenika ili s već postojećim znanjem i umijećima;
- doživljaj - učenje kroz rad, odnosno, aktivnost učenika te putem istraživanja, otkrića i izuma;
- primjena - učenje stavljanjem u funkciju naučenih koncepata, odnosno uporabom stečenog znanja i vještina na konkretnim primjerima;
- suradnja - učenje u kontekstu podjele (rada), reagiranja (interakcije) i komunikacije s drugim sudionicima u nastavi;
- prijenos - primjena znanja u novom kontekstu ili situaciji, čija osnovica nije prethodno upoznata niti je situacija obrađivana.

Republika Hrvatska prepoznala je potrebu preobrazbe školskoga sustava prema novim zahtjevima vremena te 2011. godine donosi Nacionalni okvirni kurikulum, a u svrhu daljnjen razvoja obrazovanja 2014. usvaja Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije (Strategija) iz čijih temelja proizlazi Cjelovita kurikularna reforma.

Nacionalnim okvirnim kurikulum nastojalo se usmjeriti obrazovanje na učenika te prilagoditi odgojno-obrazovne i nastavne oblike, metode i sredstva rada pojedinačnim potrebama i sposobnostima učenika poštujući njihovu različitost kako bi se osigurao odgojno-obrazovni uspjeh svakoga pojedinca i poticale učenikove osobnosti. Ujedno, NOK-om se naglasila potreba za uvođenjem aktivnih metoda poučavanja koji će poticati motivaciju, sudjelovanje, promatranje, samostalno istraživanje, eksperimentiranje, otkrivanje, zaključivanje, znatiželju te učenje kako učiti (NOK, 2011).

Daljnjim razvojem obrazovanja nastaje Strategija kojoj su jedni od glavnih ciljeva:

- kvalitetno obrazovanje dostupno svima pod jednakim uvjetima i znanost koja unaprjeđuje ukupni svjetski fond znanja te pridonosi boljitku hrvatskog društva;
- uvođenje cjeloživotnog učenja kao principa na kojem se zasniva cjelokupno obrazovanje;
- provođenje cjelovite kurikularne reforme koja osigurava cjeloviti sustav podrške djeci i učenicima te unaprjeđuje kvalitetu sustava odgoja i obrazovanja u svim njegovim segmentima.

Upravo je Strategija osnova za Cjelovitu kurikularnu reformu te donošenje kurikularnih dokumenata (Okvira nacionalnog kurikulum, Okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju i drugih) u čijim temeljima se mogu pronaći uporišta i potreba za implementaciju portfolija u odgojno-obrazovni sustav.

Naime, kurikularnom reformom se želi uspostaviti usklađenost i učinkovitost sustava odgoja i obrazovanja da bi se (ONK, 2016):

- djeci i mladim osobama osiguralo korisnije i smislenije obrazovanje, u skladu s njihovom razvojnom dobi i interesima te bliže svakodnevnomu životu, odnosno pružiti im obrazovanje koje će ih osposobiti za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja;
- učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova osiguralo osnaživanje uloge i jačanje profesionalnosti, veću autonomiju u radu, kreativniji rad, smanjenje administrativnih obveza, motivirane učenike i smanjivanje vanjskih pritisaka;

- roditeljima omogućila veća uključenost u obrazovanje djece i život vrtića i škole, dala jasno iskazana očekivanja, ponudilo objektivnije ocjenjivanje i vrednovanje, uputile smislene i češće povratne informacije o postignućima njihove djece;
- društvu osigurala osnova za aktivno, odgovorno i konstruktivno djelovanje djece i mladih osoba u različitim zajednicama;
- gospodarstvu omogućilo veću povezanost s odgojno-obrazovnim sustavom i osnovu za konkurentnost.

Nadalje, kurikularnom reformom se naglašava aktivno učenje, poticanje razvoja kompetencija, povezivanje poučavanja, učenja i vrednovanja, to jest vrednovanje cijelog procesa učenja, a upravo su to glavne karakteristike portfolija.

3.2. Definicija portfolija

Riječ portfolio (eng. portfolio) dolazi od talijanske riječi portafoglio (portare – nositi i foglio – papir). Također, u Hrvatskoj se koristi i sinonim portfelj pojam koji sadržajno označava torbu za spise, mapu za spise, lisnicu (Kučina Softić, 2013). Stoga, sukladno etimologiji riječi, portfolio možemo definirati kao mapu u kojoj se čuva zbirka artefakata koje je stvorila jedna osoba.

Sam koncept portfolija kao takav nije nov i nepoznat. Naime, tradicionalno portfolio se veže uz umjetnike (fotografe, slikare, arhitekate, modele i dr.) i njihove radove. Portfolio kao takav sadrži zbirku njihovih radova kojima oni pokazuju svoje kompetencije, iskustvo i stečene kvalifikacije (Hassaskhah i Sharifi, 2011).

Međutim, s vremenom i promjenama u obrazovanju portfolio sve češće postaje dio odgojno-obrazovnih procesa i kao takvog ga se definira kao zbirku artefakata koji opisuju proces učenja i stjecanja znanja (Kučina Softić, 2013). Upravo mnogi autori naglašuju kako je prepoznavanjem potrebe za uvođenjem drugačijeg pristupa učenju, poučavanju te posebice procjeni portfolio postao pedagoško i evaluacijsko sredstvo u različitim područjima i na različitim razinama obrazovnog sustava (Hassaskhah i Sharifi, 2011).

Literatura nudi mnogobrojne definicije samog pojma portfolio te nije moguće koristiti samo jednu definiciju jer se ona mijenja ovisno o svrsi i načinu na koji se koristi (Baki i Birgin, 2007).

Autor Matijević u svojim radovima koji su usmjereni na vrednovanje i ocjenjivanje govori o portfoliju kao jednom od alternativnih sredstava za vrednovanje i ocjenjivanje učenika te ga definira kao praktično rješenje za praćenje i prikupljanje informacija o

učeniku i pohranjivanje njegovih radova (Matijević i Radovanović, 2011), odnosno mapu u kojoj se čuvaju učenički radovi ili drugi zapisi o učenikovim aktivnostima (Matijević, 2017).

Gazibara (2018) također u svom radu ističe portfolio kao oblik autentičnoga vrednovanja, gdje su nastava i vrednovanje u suglasju, a definira ga kao zbirka učeničkih radova koji ukazuju na učenička postignuća tijekom dužeg razdoblja i različitih konteksta te pomaže praćenju individualnog napretka učenika.

Birgin (2003 prema Birgin i Baki, 2007) definira portfolio kao "procjenu podataka o vještinama učenika u jednom ili više područja u određenom vremenskom razdoblju redovnim prikupljanjem radova prema određenim kriterijima". Barton i Collins (1997 prema Birgin i Baki, 2007) navode da portfolio treba biti višeizvoran, autentičan, vjerodostojan, višenamjenski i dinamički oblik procjene koji je u „vlasništvu“ samog učenika te pokazuje napore, napretke i postignuća učenika tijekom određenog vremenskog razdoblja.

Dakle, u literaturi se često navodi definicija koja govori kako je portfolio namjerna, odnosno svrhovita zbirka učenikovih radova koja donosi priču o njegovom trudu, napretku ili uspjehu u jednom ili više područja. Učenik/student mora biti uključen u stvaranju zbirke, odnosno odabiru sadržaja, a sama zbirka mora uključivati smjernice i kriterije za odabir radova i procjenu te dokaze o samorefleksiji učenika/studenta (Birgin i Baki, 2007; Ching Lai-Yeung, 2011).

Iako se u početku portfolio više koristio kao sredstvo procjene, prepoznavši njegovu korist u procesu učenja i poučavanja sve se više počinjao koristiti kao metoda kojom se potiče metakognitivne vještine, kompetencije, samorefleksija, samoocjenjivanje te emocionalne i socijalne vještine. Sukladno tome, Grace (1992 prema Birgin i Baki, 2007) definira kako je "portfolio zapis djetetovog procesa učenja: što i kako je dijete naučilo; kako misli, postavlja pitanja, analizira, sintetizira, proizvodi, stvara te kakvo je u intelektualnoj, emocionalnoj i socijalnoj interakciji s drugima ". Simon i Forgette-Giroux (2000 prema Birgin i Baki, 2007) definiraju kao "portfolio je kumulativna i trajna zbirka zapisa odabrana i komentirana od strane učenika, učitelja i/ili vršnjaka kako bi se procijenio napredak učenika u razvoju kompetencija ".

Za potrebe ovog rada razvojna mapa učenika, odnosno portfolio doživljava se kao cjelovita metoda poučavanja, učenja i procjene. To jest, portfolio je organizirana i svrhovita zbirka dokaza prikupljena kako bi prikazao učenikov/studentov akademski napredak, uspjeh, vještine, karakteristike i stav tijekom vremena. Također, to je dokaz da

je proces stvaranja portfolija ujedno i alat pomoću kojeg učenik/student može poboljšati svoj akademski uspjeh, motivaciju, kritičko mišljenje, kreativno mišljenje, samopouzdanje (Tangdhanakanond i Wongwanich, 2012). Nadalje, to je alat za kvalitetnu i vjerodostojnu procjenu koji daje smjernice za daljnji rad.

1.2.1. Vrste portfolija

Sve većom upotrebom portfolija, sve više se prepoznaje da proces stvaranja portfolija ima moć preobrazbe nastave (Danielson i Abrutyn, 1997). Stoga, kako bi odgovorili na sve potrebe odgojno-obrazovnih procesa nastaju mnogobrojne vrste portfolija. No, vrste portfolija se mijenjaju ovisno o njihovoj svrsi i prikupljenim radovima (Birgin i Baki, 2007) pa ne postoji točan i savršen opis sadržaja te podjele portfolija. Nakon što se odredi svrha i ciljevi korištenja portfolija, sljedeći je korak pronaći vrstu portfolija koja će najbolje odgovarati potrebama ("What Are Portfolios?", 2011). Stoga mnogi autori definiraju različite vrste portfolija. Međutim, pregledom literature (Danielson i Abrutyn, 1997, Birgin i Baki, 2007; "What Are Portfolios?", 2011; Trškan, 2014) može se uočiti tri glavne vrste portfolija: radni portfolio, izložbeni portfolio i portfolio procjene. Navedeni portfoliji u literaturi se nazivaju različitim imenima, stoga ih definiraju njihova obilježja. U radnom portfoliju prikupljaju se svi radovi prikupljivi o određenoj nastavnoj jedinici, cjelini, nastavnom premetu ili svi radovi koji se odnose na točno određenu vještinu (na primjer: vještina pisanja). Radni portfolio mora imati svrhu i cilj kao ne bi postao samo mjesto pohrane svih radova. Ti radovi se prikupljaju u određenim vremenskim razdobljima, odnosno na dnevnoj, tjedno, mjesečnoj bazi. Glavna svrha radnog portfolija je pokazivanje rasta i napretka tijekom vremena i identifikacija jakih i slabih strana kako bi se dobile smjernice za daljnji rad. Stoga se u radnom portfoliju stavlja naglasak na refleksiju i dobivanje povratne informacije. Izložbeni portfolio prikazuje najbolje radove učenika, njegove mogućnosti te trud i napor koji je uložio. Radovi za izložbeni portfoliju obično su prikupljeni iz više područja. U portfoliju procjene nalaze se standardizirana zbirka radova učenika kojom se vrednuje učenik, odnosno koja pokazuje učenikov uspjeh prema kurikularnim ciljevima i određenim vještinama i kompetencijama.

Tablicom 1 datalnije su prikazane glavne vrste portfolija te njihova obilježja.

Tablica 1. Obilježja glavnih vrsta portfolija

VRSTE OBILJEŽJA	RADNI PORTFOLIO	IZLOŽBENI PORTFOLIO	PORTFOLIO PROCJENE
DRUGI NAZIVI KORIŠTENI U LITERATURI	<ul style="list-style-type: none"> • portfolio rasta • razvojna mapa učenika • dokumentacijski portfolio • idealni portfolio 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa najboljih radova • ogledni portfolio • osobne mape najboljih uradaka 	<ul style="list-style-type: none"> • evaluacijski portfolio
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> • “dokazi o borbi, neuspjehu, uspjehu i promjeni” • svi radovi učenika prikupljeni u određenom vremenskom razdoblju te koji zadovoljavaju postavljene ciljeve • bilješke; samorefleksije učenika o jakim i slabim stranama, o rastu i napretku; postavljene ciljeve; povratne informacije i refleksije učitelja/nastavnika, roditelja, vršnjaka; testove... 	<ul style="list-style-type: none"> • najbolji radovi, zadaće, ispiti i postignuća učenika • refleksije zašto su izabrani ti radovi za portfolio • važni radovi • radovi iz različitih područja (na primjer: matematika, strani jezik i izvanškolske aktivnosti) • sadržaj određen interesima učenika, ali može biti određen interesima osoba kojima se želi pokazati portfolio (na primjer: poslodavac) 	<ul style="list-style-type: none"> • standardizirana zbirka radova učenika koju određuje učitelj ili u nekim slučajevima učenik • sadržaj određuju ciljevi iz nastavnog plana i programa ili određena područja procjene (na primjer: vještine pisanja) • ispiti • kriteriji procjene • postavljeni ciljevi
SVRHA	<ul style="list-style-type: none"> • pokazati rast i napredak tijekom vremena • pomaže razviti vještine • praćenje rasta u jednoj ili više vještina • pomaže učenicima da promišljaju o svom radu • ukazuje na jake strane i teškoće 	<ul style="list-style-type: none"> • pokazati najvišu razinu postignuća učenika • ako se najbolji radovi prikupljaju tijekom dužeg perioda prikazuju učenikov rast i napredak 	<ul style="list-style-type: none"> • pokazati proces i produkt rada • evaluirati i izvijestiti o učenikovom napretku • pokazati učenikov uspjeh prema kurikularnim ciljevima

	<ul style="list-style-type: none"> • omogućuje procjenu učenikovih potreba • daje upute za daljnji rad • dokaz o kompetencijama koje dijete posjeduje i vještinama na kojima se mora raditi 		
NAČIN PRIKUPLJANJA RADOVA	<ul style="list-style-type: none"> • sustavno prikupljanje radova na tjednoj, mjesečnoj bazi, odnosno tijekom nastavne jedinice ili cjeline 	<ul style="list-style-type: none"> • najbolji radovi prikupljeni u jednoj cjelini, polugodištu, školskoj godini ili određenom vremenskom razdoblju • radovi se prikupljaju iz radnog portfolija • može se nadopunjavati iz godine u godinu 	<ul style="list-style-type: none"> • prema unaprijed postavljenim vremenskim rokovima
VAŽNE OSOBE	<ul style="list-style-type: none"> • učenici (promišljanjem o svom radu postaju samousmjereniji) • učitelji/nastavnici (dobivaju smjernice za daljnji rad) • roditelji (ukazuje im na jake i slabe strane njihov djece) • stručni suradnici 	<ul style="list-style-type: none"> • učenici (dokaz o njihovim kompetencijama i vještinama) • obitelj, prijatelji • budući poslodavci • budući učitelji/nastavnici ako dolazi do promjene učitelja ili prelaska u viši razred/drugu školu 	<ul style="list-style-type: none"> • učenici (dobiveni rezultati važni za prelazak u viši razred) • učitelji/nastavnici i (ukazuje na uspješnost rada, program; daje daljnje smjernice) • roditelji (pokazuje uspjeh njihove djece) • škola
VAŽNOST	<ul style="list-style-type: none"> • dobivanje smjernica i povratnih informacija za daljnji rad • pomaže razviti određene vještine 	<ul style="list-style-type: none"> • izrada ove vrste portfolija je izrazito motivirajuća te se postiže osjećaj ponosa i postignuća 	<ul style="list-style-type: none"> • dobivanje rezultata / ocjene
NAGLASAK	<ul style="list-style-type: none"> • samorefleksija, samoprocjena i povratne informacije učitelja/nastavnika, roditelja, vršnjaka 	<ul style="list-style-type: none"> • samoprocjena, samorefleksija i selekcija radova 	<ul style="list-style-type: none"> • procjena

STANDARDIZACIJA SADRŽAJA	• nije potrebna	• nije potrebna	• potrebna
OCJENJIVANJE	• nije prikladan za ocjenjivanje	• nije prikladan za ocjenjivanje	• prikladan za ocjenjivanje
IZAZOVI U IMPLEMENTACIJI	• ukoliko nema svrhu i ciljeve te sam portfolio nije organiziran postoji mogućnost da se pretvori u mapu gdje se nalaze svi radovi	• “kampanjski rad”	• mogućnost plagiranja sadržaju

Iz tablice je vidljivo kako svaka vrsta portfolija nudi brojne prednosti, međutim smatram kako upravo razvojni portfolio nudi najviše mogućnosti za razvoj kompetencija i vještina jer sustavno prati učenike te daje pravovremene povratne informacije i smjernice za daljnji rad kako bi ih se moglo poticati učenike da ostvare svoje pune potencijale.

U literatura su također prikazane i druge vrste portfolija:

- **razredni portfolio** - sadrži ocjenu učenika te učiteljev pogled i saznanja o učenicima u učionici;
- **checklist portfolio** - sastoji se od unaprijed određenog broja stavki;
- **osobni portfolio** - služi za dobivanje holističkog pogleda na učenika kako bi ga se bolje upoznalo kroz njegove interese (u portfolio se spremaju školski radova, ali i drugi radovi osobne prirode);
- **portfolio za pohranu podataka** - ovakav tip portfolija obično čuva učitelji jer sadrži bitne procjene i zapise (npr. pismeni ispiti, testovi stručnosti), a može uključivati i opservacijske informacije (npr. anegdotalne bilješke, popise praćenja ponašanja) i izvješća o napretku koja dopunjuju tradicionalna izvješća;
- **grupni portfolio** – prikupljanje radova nastalih u grupi;
- **tematski portfolio** - ovaj se portfolio odnosio na prikupljanje sadržaja jedne određene cjeline ili teme u trajanju od sva do šest tjedana;
- **integrirani portfolio** - služi za prikupljanje radova interdisciplinarnih tema;
- **višegodišnji portfolio** - sastoji se od radova prikupljenih u razdoblju od 2, 3 ili 4 godine. Višegodišnji portfoliji pohranjeni su u školi te se pomoću njih može pratiti napredovanje učenika kroz osnovnoškolsko, srednjoškolski ili fakultetsko obrazovanje.

Vrste portfolija koje do sada nisu spomenute, a mogu se koristiti u visokoškolskom obrazovanju te kasnije i u profesionalnom radu ili u svakodnevno životu, su: portfolio projekta, profesionalni portfolio, osobni portfolio i portfolio kolegija.¹

Prema prethodno navedenom vidljivo je da postoje mnogobrojne vrste portfolija s obzirom na svrhu i sadržaj. Međutim, vrlo je teško napraviti jasnu razliku između njih. S druge strane, gore navedeni portfoliji mogu se koristiti zasebno ili u kombinaciji s drugim te stoga učitelji/nastavnici trebaju odabrati portfolio koji najviše odgovara njihovim potrebama.

1.2.1.1. E-portfolio

U suvremeno doba e-portfolio je postao sve upotrebljavanije sredstvo u obrazovnom procesu, posebice u visokoškolskom obrazovanju. U prilog tome govori činjenica da se na e-portfolio ne gleda više samo kao na vrstu portfolija već kao zasebni entitet koji sa sobom donosi mnoge pogodnosti. Međutim, e-portfolio temelji se na istim načelima kao i “papirnati” portfolio.

Elektronički se portfolio koristi digitalnom tehnologijom, omogućavajući osobi koja ga izrađuje prikupljanje i organizaciju artefakata u različitim formatima (tekst, audio, video, grafika). Razvojem tehnologija papirni je portfolio prešao u digitalni prostor. Batson (2002 prema Kučina Softić, 2013) ističe da se termini „e -portfolio“ ili „elektronički portfolio“ rabe još od sredine devedesetih godina 20. stoljeća za opis zbirke studentskih radova na web-stranicama. Najopćenitija definicija e-portfolija je ta da je to skup radova kojima se dokumentiraju ideje, aktivnosti i postignuća u digitalnom obliku na različitim medijima. Elektronički portfolio također je poznat kao webfolio, e-portfolio ili digitalni portfolio.

E-portfolio prema definiciji Helen Beetham (2005 prema Kučina Softić, 2013) uključuje ove elemente:

- zbirku digitalnih resursa

¹ **Portfolio projekta** je koristan u akademskom i stručnom okruženju; pokazuje napore ili korake poduzete kako bi se završio određeni projekt ili studija. **Profesionalni portfolio** pokazuje vještine, prethodno obrazovanje, kompetencije, postignuća i iskustva. **Osobni portfolio služi** za osobnu upotrebu. Ovaj je portfolio zbirka ili spomenar stvari koje vas zanimaju te može koristiti kao korak ka razumijevanju tko ste i gdje biste htjeli biti u budućnosti (Ching Lai-Yeung, 2011). **Portfolio kolegija** namijenjen je učiteljima i profesorima te se sastoji od silabusa, raznih materijala potrebnih za nastavu, zadataka, članaka, materijal za procjenu i refleksiju učenika i sl. Od navedenog portfolija i studenti i profesori imaju koristi jer sprečava gubitak učinkovitih tehnika poučavanja (vidi više: Handbook for creating course portfolios, 1998).

- dokaze koji upućuju na napredak i postignuća vlasnika portfolija postignute aktivnostima vezanim za formalno i neformalno učenje
- izrađuje ga i održava vlasnik
- može se koristiti za preglede, osvrte i recenziju te planiranje osobnog razvoja
- može se odrediti selektivan pristup (npr. nastavniku, studentima u grupi, prijateljima, nekoj komisiji ili potencijalnim poslodavcima).

E-portfoliji se u obrazovanju mogu koristiti za dokumentiranje i praćenje razvoja učenika/studenta tijekom obrazovnoga procesa i njegovo savjetovanje, za planiranje, nadgledanje i procjenjivanje obrazovnih programa, distribuiranje materijala za učenje, razmjenu povjerljivih dokumenta te za potrebe institucijskih i programskih akreditacija. Stoga se u obrazovnome procesu e-portfolijem možemo koristiti kao alatom koji će podržati učenje. Pomoću e-portfolija možemo predstaviti sebe, stečene kompetencije, vještine i radove budućim poslodavcima što nam može pomoći pri zapošljavanju. E-portfolio može poslužiti i kao alat za upravljanje znanjem ili za kontinuirano profesionalno usavršavanje (Kučina Softić, 2008).

1.2.1.1.1. Vrste e-portfolija

U priručniku “E-portfolio kao nastavna aktivnost” (Kučina Softić, 2013) navodi se kako su glavni akteri u visokom obrazovanju studenti, nastavnici i ustanove. Stoga e-portfolio definiraju s obzirom na vrstu kao studentskim, nastavnički² i portfolio ustanove³. Iako se navede vrste odnose na visokoškolsko obrazovanje one se mogu primijeniti i na osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

^{2 2} E-portfolio nastavnika

Jedan od glavnih razloga zašto bi nastavnici trebali imati e-portfolio je zato što im omogućava prikupljanje artefakata na jednom mjestu te dokumentiranje njihova profesionalnog napretka, stečenih vještina i postignuća s ciljem napretka u karijeri. E-portfolio se može koristiti i za izradu životopisa (Batson, 2002 prema Kučina Softić, 2013), ali i za planiranje osobnog razvoja. U tom slučaju e-portfolio je privatni radni prostor. Nastavnik može dio svojeg e-portfolija učiniti javnim kroz različite stranice, kao način predstavljanja kolegama ili poslodavcu, ali i široj zajednici kako bi bili prepoznati, uspostavili suradnju s drugima ili našli bolji posao. Nastavnici se mogu koristiti e-portfolijem za predstavljanje svojeg rada i znanja unutar zajednice ili unutar skupine kolega te za komunikaciju s drugima koji imaju slične interese. S obzirom na to da nastavnici istovremeno mogu biti i studenti, e-portfolijem se mogu koristiti za različite potrebe (Kučina Softić, 2013).

³ E-portfolio ustanove

E-portfolio ustanove ujedinjuje studentske i nastavničke e-portfolije. Takav e-portfolio omogućava ustanovi da se predstavi široj publici s najboljim, pažljivo odabranim postignućima i da bude zanimljiva potencijalnim korisnicima, naročito budućim studentima. Iako je e-portfolio u tom slučaju prezentacijske prirode, može se koristiti i kao način za prepoznavanje i vrednovanje postignuća nastavnika i studenata u ustanovi. Ovi e-portfoliji predstavljaju fokusiran odabir radova, podataka i analiza koji služe kao pokretač i dodatan motiv za učenje i napredak na razini cijele ustanove. E-portfoliji ustanova ujedno demonstriraju i odgovornost i zainteresiranost ustanova za ukupne i pojedinačne rezultate procesa učenja (Kučina Softić, 2013)

- **Studentski e-portfolio**

E-portfolio može biti osobni i privatni prostor studenta gdje on može prikupljati i organizirati artefakte (dokumente, tekstove, slike, audio i video-zapise, dnevnike) vezane uz svoje obrazovanje, hobije ili interese. E-portfolio može imati višestruku svrhu. Osim evidentiranja radova, studentski e-portfolio omogućavaju studentima dodatno razvijanje vještina i kompetencija na područjima kao što su komunikacija, menadžment, organizacija, vještina pisanja i uporaba multimedije. E-portfolio pomažu studentima da stvarajući mapu svoje stručnosti postanu kritični mislioci i da na određeni način sami vrednuju svoje znanje i postignuća tijekom studija. Prikupljajući i organizirajući podatke u svojem e-portfolioju tijekom studiranja studenti dobivaju uvid u svoja postignuća i svoj proces učenja, mogu sami evaluirati i procijeniti svoj dotadašnji rad te na osnovu toga donijeti odluke o daljnjim koracima. Pomoću e-portfolioja imaju mogućnost odabrati neke od podataka i izraditi namjenske stranice (web-stranice) koje će pokazati njihova najbolja postignuća u određenom području i stečene kompetencije (npr. za zapošljavanje ili prijavu za stipendiju, tj. nagradu). Lakše je organizirati se i izraditi namjensku stranicu e-portfolioja kada su svi podaci na jednom mjestu, strukturirani i kronološki poredani (npr. priprema za ispite, odabir kolegija za idući semestar, u slučaju mobilnosti odabir programa ili fakulteta). E-portfolio studenta je privatn, ali student može odlučiti želi li neke njegove dijelove podijeliti s prijateljima, drugim studentima ili nastavnicima. E-portfolio također omogućava rad u skupinama te socijalizaciju. Zbog toga je e-portfolio prozvan „akademska društvena mreža“ u usporedbi s Facebookom (Kučina Softić, 2013).

1.2.1.1.2. Prednosti korištenja e-portfolioja

Postoje brojne prednosti korištenja e-portfolioja, od kojih je zasigurno najviše naglašena aktivnost učenika. Međutim, mnogobrojne prednosti odnose se općenito na upotrebu portfolioja kao metode u učenju, poučavanju i procjeni, a oni su navedeni u sljedećim poglavljima. Stoga, se ovdje navode neke od prednosti e-portfolioja u usporedbi s papirnatim portfoliojima su (Bubaš, 2013; Kučina Softić, 2008):

- mogućnost gledanja, održavanja i nadogradnje artefakata s bilo kojega računala spojenoga na internet;
- fleksibilnost odabira i organizacije podataka;
- mogućnost rasta i povećanja broja podataka;

- komentiranje sadržaja od strane određenoga broja ljudi ili skupina;
- bez obzira na njihovu lokaciju i bez potrebe za izradom većega broja kopija
- stjecanje ICT znanja i vještina;
- veća transparentnost te smanjena mogućnost plagijata;
- pri uporabi e-portfolio sustava uradci i rezultati rada studenata nisu više skriveni ili izgubljeni u nastavnikovim „ladicama“ već su u elektroničkom obliku dostupni onima za koje ih studenti žele ili trebaju takvima učiniti: drugim studentima, nastavnicima, potencijalnim poslodavcima i itd;
- svoja postignuća i kompetencije studenti mogu uspješnije predstaviti drugima budući da e-portfolio sustav omogućuje multimedijalni prikaz sadržaja (tekst, slike, videozapisi, poveznice na web mjesta i drugi slični elementi koji mogu unaprijediti prezentaciju postignutih rezultata);
- zahtjeva točno poštivanje postavljenih rokova.

1.2.1.1.3. **Mogući problemi kod primjene e-portfolioja**

- niska razina informacijske pismenosti i računalne kompetencije;
- neugodnost/sramežljivost/ strah prezentiranja sebe putem interneta zbog izloženosti potencijalnoj kritici;
- nemogućnost pristupa internetu.

Na mrežnim stranicama CARNET-a te Sveučilišnog računskog centra SRCE mogu se pronaći broji korisni podaci i alati za izradu e-portfolioja. Ujedno, brojna literature nudi raznovrsna istraživanja i prikaze radova kojima je u središtu upravo e-portfolio.

1.3. Prednosti i nedostaci u korištenju portfolioja

Brojna istraživanja (Birgin i Baki, 2007; Currie i Wheat 2007; Erdogan i Yurdabakan, 2011; Eskici, 2015; Friedman, Davis, Harden, Howie, Ker, Pippard, 2001; Murillo Sancho, 2012; Mokhtaria, 2015) govore o prednostima portfolioja navodeći pozitivne posljedice implementacije portfolioja u obrazovni sustav. Te prednosti odnose se na sve sudionike odgojno-obrazovnog sustava: učenike, učitelje/nastavnike, roditelje, stručne suradnike, ali i općenito na cijelu zajednicu. Naime, portfolio kao pristup poučavanju i procjeni mijenja kulturu učenja stvarajući novu usmjerenu na intrinzičnoj motivaciji u kojoj se učenje uvećava i stalno teži prema usavršavanju. Također, kroz primjenu

portfolija učenici postaju više odgovorniji za svoje učenje te rastu kao akademski obrazovani pojedinci, ali što je još i bitnije kao osobe.

Iako korištenje portfolija ima mnogo prednosti, portfolio ima i nekoliko nedostataka, odnosno izazova koji se trebaju uzeti u obzir pri implementaciji portfolija kako bi se oni što uspješnije prevladali.

Danielson i Abrutyn (1997) su u svojoj knjizi *Uvod u korištenje portfolija u učionici* podijelili prednosti korištenja portfolija u pet kategorija koje su međusobno povezane:

1. evaluacija;
2. nastava, to jest proces učenja i poučavanja;
3. komunikacija s roditeljima i zajednicom općenito
4. profesionalni razvoj učitelja/nastavnika;
5. istraživanja.

U iste ili slične kategorije možemo podijeliti „nedostatke“ korištenja portfolija jer korištenjem portfolija na pogrešan način, nedostatkom edukacije, ne slijedenjem određenih koraka prednosti portfolija mogu se pretvoriti u nedostatke. Stoga ti „nedostaci“ su samo izazovi koji se mogu lako premostiti.

3.2.1. Evaluacija

Prva namjerna portfolija bila je isključivo procjena učenika jer se prepoznala velika dobrobiti portfolija kao alata za procjenu. S vremenom se uvidjelo kako i proces kreiranja portfolija sa sobom donosi mnoge koristi, ali to nije umanjilo ulogu portfolija kao jakog i korisnog alata za procjenu vještina i ciljeva učenja.

Evaluacija putem portfolija značajno se razlikuje od tradicionalnih standardiziranih testova. Međutim, najvažnije razlike očituju se u tome da učenik više nije pasivan objekt kojeg se procjenjuje, već aktivno sudjeluje u procesu evaluacije zajedno s učiteljem, vršnjacima i roditeljima (Currie i Wheat 2007; Danielson i Abrutyn, 1997; Eskici, 2015). Takvim pristupom učenik dobiva povratnu informaciju o svojim jakim stranama, ali i slabijim na kojima mora raditi te ujedno dobiva ciljeve i smjernice kako se poboljšati u određenom području (Murillo Sancho, 2012). Tradicionalnom procjenom dobiva se samo prosječna ocjena koja ne mora i često ne pokazuje pravo znanje učenik (na primjer, učenik iz tjelesnog i zdravstvenog odgoja, likovne i glazbene kulture te vjeronauka ocjenu 5, dok iz predmeta hrvatski i engleski jezik, matematika, priroda i društvo ima 2 što mu daje prosječnu ocjenu 3,5, odnosno 4) te se tom prosječnom ocjenom učeniku pridaje epitet

(loš, dobar, vrlo dobar, odličan) kojim ga se smješta na određeno mjesto na rang ljestvici. S takvim pristupom ne dobiva se povratna informacija koliko i što učenik razumije, odnosno što mu treba pomoći. Stoga su brojni učitelji i istraživači došli do zaključka da mogu mnogo naučiti o procesu učenja svojih učenika ako zadaju zadatke koji zahtijevaju korištenje različitih vještina (kritičko mišljenje, rješavanje problem i slično) te zadatke koji zahtijevaju primjenu znanja. Korištenjem portfolija u evaluacijski svrhu i formativnim vrednovanjem dobiva se korisna povratna informacija koja služi za poboljšanje učenja i postignuća.

Druga razlika očituje se u tome da se portfolijom mogu procijeniti mnoga područja koja se ne mogu ili se mogu samo malim dijelom ispitati tradicionalnim standardiziranim testom, kao što je osobni rast, kritičko i kreativno razmišljanje, rješavanje problema, kreiranje eksperimenta, samousmjereno učenje i slično. Također, procjena standardiziranim testom često zahtjeva samo činjenično znanje dok se kroz portfolio procjenjuju metakognitivne vještine, kompetencije potrebne za cjeloživotno učenje. Upravo kompetencije su temelji na kojima učenici kasnije grade svoju budućnost jer su to znanja i vještine koje se zahtijevaju u suvremenom društvu (Danielson i Abrutyn, 1997).

Procjena putem portfolija očituje su u jasnoći ciljeva, odnosno učenik i roditelj zna točno što se od njega traži i očekuje. A zadaća učenika je realizacija rada koji pokazuje upravo cilj koji se od njega očekuje. Takvim pristupom učenik razmišlja pri stvaranju svog rada, ali i kasnije prilikom autoevaluacija može uvidjeti je li zaista zadovoljio postavljeni cilj (Danielson i Abrutyn, 1997).

Radovi u portfoliju prikupljaju se tijekom određenog vremenskog razdoblja, a samim time pokazuju rast i razvoj učenika, odnosno razvoj vještina. Saznanja o rastu i razvoju su vrlo korisna za učitelje, ali i same učenike kao i njihove roditelje. Također, longitudinalna procjena omogućuje više načina i prilika za opservaciju i procjene učenikova znanja (Danielson i Abrutyn, 1997; Fridman i sur., 2001).

Također, navode se sljedeće prednosti korištenja portfolija (Birgin i Baki, 2007; Currie i Wheat 2007; Erdogan i Yurdabakan, 2011):

- procjenjuje učenika u cijelosti te time pruža realističniju procjenu;
- omogućuje učenicima da pokažu svoje snage i izraze se na njima ugodan način;
- omogućuje, odnosno daje učenicima, roditeljima i nastavnicima uvid u jake i slabe strane učenika;

- osigurava autentične dokaze ciljeva obrazovanja;
- pokazuje znatno više o učenikovom znanju, vještinama, razumijevanju, rastu i profesionalnosti nego standardizirani testovi;
- omogućuje procjenu individualnih stilova učenja;
- procjenjuje učinkovitost nastave i nastavnih materijala;
- preciznija je i objektivnija metoda procjene učenikova razvoja;
- potiče učenika na refleksiju i samoocjenjivanje.

Upravo vredovanje koje donosi brojne prednosti donosi i brojne izazove. Naime, najveći problemi korištenja portfolija su svakako evaluacije to jest ocjenjivanje i pitanje autentičnosti rada. Smatram, da je nedostatak ili ne kvalitetna edukacija razlog stvaranja poteškoća u procjeni. Nedovoljna educiranost dovodi do ne kvalitativne standardizacije sadržaja, loše postavljenih kriterija, a samim time dolazi pitanja valjanosti i pouzdanosti portfolija kao alata procjene. Stoga se često ocjenjivanje putem portfolija može se smatrati manje pouzdanim ili pravednijim u odnosu na standardizirani test (Cicmanec i Viecknicki, 1994 prema Birgin i Baki, 2007). Kada su specifični, jasni i mjerljivi kriteriji za svaku stavku korišteni u portfoliju pouzdanost portfolija može se povećati. Ako svrha i kriteriji ocjenjivanja portfolija nisu jasni, portfolio može biti samo zbirka radova koji ne mogu točno pokazati rast ili postignuća učenika. Stoga, svrha i kriteriji ocjenjivanja portfolija trebaju biti objašnjeni detaljno i jasno (Birgin i Baki, 2007).

Drugi veliki problem koji je spomenut je mogućnost plagiranja sadržaja (Mokhtatia, 2015). Ova činjenica može uzrokovati tjeskobu o valjanosti i pouzdanosti procjene portfolijom. Birgin i Baki (2007) navode kako postoje brojna istraživanja koja podupiru ovo otkriće, dok Danielson i Abrutyn (1997) navode kako je veća mogućnost plagiranja radova kada se radi o evaluaciji velikog značaja za učenike (na primjer, upis u srednju školu ili fakultet) ili kada se radi o evaluaciji koja je značajna za školu / okrug (na primjer, usporedba kvalitete škole). Također, u istom radu se navodi da kada se koristi portfolio za evaluacije visokog značenja gubi se prednosti portfolija, kao što su motivacija i pažnja. Kako bi se nadvladao ovaj problem Birgin i Baki (2007) sugeriraju da se učenikov rad treba pomno pratiti te da učenici moraju prezentirati svoj rad.

3.2.2. Nastava / proces učenja i poučavanja

Portfolio donosi dobrobiti nastavnom procesu. Naime, kao što je prethodno navedeno portfolio je prvo prepoznat kao evaluacijsko sredstvo, no s vremenom je prepoznat i kao moćan alat koji povezuje kurikulum, poučavanje i procjenu (Birgin i Baki, 2007).

Korištenje portfolija omogućuje učeniku aktivno sudjelovanje u procesu učenja (Guven i Adogdu, 2009 prema Eskici, 2015), potiče stalno učenje (Izgi i Gucum, 2012 prema Eskici, 2015), potiče dublje učenje i razumijevanje, a samim time ima motivacijsku i stimulacijsku komponentu (Murillo Sancho, 2012). Danielson i Abrutyn (1997) ističu kako motivacija i sudjelovanje su odraz aktivnog učenja, ali činjenicom da učenici sami odabiru radove, pokazuju svoj trud, ocjenjuju svoje radove, odnosno imaju utjecaj na procjenu, ali i kontrolu nad procesom učenja.

Prilikom implementacije portfolija u nastavni proces učenici bi mogli pokazati veliku suzdržanost i nelagodnost prilikom dijeljenja svoga mišljenja i rada, a tome je razlog tradicionalni način poučavanja koji nije učenike poticao i ohrabrivao na kreativnost, kritičko mišljenje i općenito izražavanje. Međutim, ubrzo uvide kako korištenjem portfolija oni postaju ravnopravni sudionici obrazovnog procesa, odnosno kako su dobili odgovornost za vlastito učenje te se samim time poveća njihova motivacija i želja za sudjelovanjem.

Korištenje portfolija ne samo da pomaže učenicima poboljšati proces učenja i usvajanja znanja, već pomaže i razviti vještine koje su bitne za životni put. Vidljivo je kako portfolio potiče kritičko i kreativno mišljenje, rješavanje problema, socijalne i metakognitivne vještine, odnosno učenik počinje promišljati, propitkivati i procjenjivati te biti svjestan svojih jakih i slabih strana (Birgin i Baki, 2007; Currie i Wheat 2007; Danielson i Abrutyn, 1997; Eskici, 2015; Erdogan i Yurdabakan, 2011; Friedman i sur., 2001; Mokhtaria, 2015; Murillo Sancho, 2012).

Također, portfolio poboljšava komunikaciju i interakciju između učenika i učitelja/nastavnika. Naime, korištenje portfolija zahtjeva komunikaciju jedan na jedan, odnosno interakciju samo između učitelja/nastavnika i učenika. Samim time učitelj/nastavnik bolje upozna učenika, a portfolio učenika daje učitelju novi i drugačiji pogled na samog učenika.

Još jedna od prednosti portfolija je ta što se mogu prilagoditi različitim potrebama, interesima i mogućnostima (Murillo Sancho, 2012). Upravo ta karakteristika je značajna za učenike s posebnim obrazovnim potrebama.

Vrijeme, odnosno nedostatak vremena često učiteljima znade biti veliki izazov zbog kojeg odustaju od korištenja portfolija. Činjenica je da učitelji/nastavnici imaju često prenatrpane satnice, veliki obujam gradiva koji „moraju“ predstaviti učenicima i jako velike razrede. Međutim, ukoliko su učitelji dubinski upoznati s portfolijem uvidjet će da korištenje portfolija ne oduzima vrijeme jer su proces poučavanja i evaluacije jedna cjelina (Danielson i Abrutyn, 1997).

3.2.3. Komunikacija s roditeljima

Portfolio također doprinosi boljoj suradnji i komunikaciji između roditelja i učitelja, ali i boljoj, odnosno kvalitetnijoj komunikaciji između roditelja i djeteta kada su u pitanju obrazovne obveze. Korištenjem portfolija roditelj postaju partneri u procesu obrazovanja (Birgin i Baki, 2007), a samim time više su upućeniji u interese, jake strane, razmišljanja, ali i potrebe, dvojbe, strahove svog djeteta. Naime, na roditeljskim sastancima ili informacijama učitelj može jasno, na primjeru to jest radu, pokazati roditelju što se radilo, kako je njegovo dijete izvelo taj zadatak, što je učilo dobro, što treba popraviti, na čemu treba raditi. Također, učitelj putem portfolija može roditelju pokazati napredovanje djeteta te svi zajedno mogu odrediti daljnje ciljeve, ali i načine kako ih ostvariti. Međutim, kako bi to bilo ostvarivo potrebno je na početku upoznati roditelje s portfolijom te im detaljno objasniti svrhu, ciljeve, način bodovanja, kriterija, odnosno odgovoriti na sva pitanja koja se mogu pojaviti. Osim navedenog, potrebno je roditelja potaknuti na što veću suradnju kako bi svi zajedno radili za dobrobiti djeteta. Vrlo je važno poticati učenike da dijele svoje radove s roditeljima i obitelji, stoga je upravo prezentiranje, odnosno djeljenje rada s drugima, jedan od koraka korištenja portfolija. Ukoliko se roditelje ne upozna s portfolije te ih se ne postavi kao ravnopravne partnere, odnosno ukoliko izostane suradnja moglo bi doći do određenih nesporazuma i teškoća prilikom izrade portfolija.

3.2.4. Profesionalni razvoj

Implementacija portfolija u odgojno-obrazovni sustav može donijeti mnogo izazova. Ti izazovi upravo se odnose na stvaranje dodatnog pritiska na učitelje jer portfolio zahtjeva ulaganje znatne količine vremena i energije učitelja u njim već pretrpane satnice. Ujedno, korištenje portfolija zahtjeva dodatne edukacije učitelja/nastavnika, a njihov nedostatak dovodi do znatih problema prilikom korištenja portfolija. Istraživanja su pokazala kako učitelji nemaju znanja kako uvesti portfolio u nastavni proces, odnosno ne

osjećaju se dovoljno kompetentnima stoga se i dalje oslanjaju na tradicionalne metode. Međutim, istraživanja su također pokazala kako učitelji/nastavnici koji koriste portfolio smatraju kako sav trud, napor, vrijeme i energija uloženi u portfolio vrijedi, odnosno da korištenje portfolija ima mnoge prednosti i za njih same jer su učenici motiviraniji te se time podiže kvaliteta obrazovanja. Naime, portfolijom učitelji /nastavnici dobivaju jednu novu perspektivu na obrazovanje i odgojno-obrazovne procese (Birgin i Baki, 2007). Korištenjem portfolija može se uvidjeti koje nastavne strategije su korisne i učinkovite, a koje nisu, što učenicima stvara probleme te što im je nerazumljivo. Tim podacima učitelji/nastavnici mogu mijenjati svoj pristup poučavanju kako bi što učinkovitije prenijeli znanje na svoje učenike, odnosno te spoznaje prenijeli na sljedeće generacija (Danielson i Abrutyn, 1997). Samim time oni, kao učitelji napreduju u svom području. Još jedna od prednosti portfolija je ta što pruža potporu, poticaj i na neki način sigurnost od strane kolega. Naime, portfolio zahtjeva timsku suradnju s drugim učiteljima i školskim osobljem, a samim time učitelj se ne osjeća sam. Također, portfolio pruža učiteljima/nastavnicima novu perspektivu i viziju kroz koju rastu, osobno i profesionalno, zajedno s učenicima. Samim time poboljšava se kvaliteta nastave i komunikacije u razredu i izvan nje (Birgin i Baki, 2007; Friedman i sur., 2001). Pozitivno ozračje i kvalitetna, pozitivna i produktivna komunikacija s učenicima i njihovim roditeljima pruža učiteljima sigurnost i poticaj za daljnji rad. Zahtjeve koje sa sobom donosi implementacija portfolija u odgojno-obrazovne procese, kao što je jasno postavljanje ciljeva, kriteriji procjene, olakšavaju učiteljima donošenje odluke o postignućima i napredovanju učenika (Danielson i Abrutyn, 1997). Ujedno, portfolio omogućava da učitelji/nastavnici bolje upoznaju svoje učenike, uvide njihove interese i sposobnosti, odrede jake i slabe strane, prepoznaju stilove učenja te ih na taj način još dodatno potiču, odnosno na temelju toga grada njihove kompetencije (Eskici, 2015; Murillo Sancho; 2012). Stoga je potrebno kvalitetno predstaviti portfolio budućim i sadašnjim učiteljima/nastavnicima kako na fakultetu tako i putem raznih edukacija te im je potrebno pružiti podršku prilikom prvog uvođenja portfolija u nastavni proces.

3.2.5. Istraživanja

Učenički portfolio donosi kako istraživačima tako i učiteljima/nastavnicima mogućnost da istraže mnoga pitanja vezna za odgoj i obrazovanje, a samim time da rade na unaprjeđivanju odgojno-obrazovnih procesa. Portfolio omogućuje jedinstveni uvid u refleksiju i samoprocjenu učenika. Također, omogućuje istraživanje samosvjesnosti,

razvoja vještina te raznih metoda koje mogu doprinijeti razvoju učenika (vidi više: Clancy i Gardner, 2017).

1.4. Implementacija razvojne mape učenika u odgojno-obrazovni sustav

Razni postojeći modeli izrade razvojne mape, odnosno portfolija prikazuju bitne korake potrebne za dizajn i implementaciju portfolija u učionicu. Naime, kako bi implementacija bila uspješna potrebno je jasno odrediti svrhu, kriterije procjene te radove koje je potrebno prikupiti (Singh, Samad, Hussin, Sulaiman, 2015). A samim time potrebno je uvesti korake kako bi se pojednostavio proces izrade portfolija, ali pridonijelo što većoj valjanosti i pouzdanosti.

Postoji četiri zajedničkih, osnovnih koraka u izradi portfolija, a to su kolekcija, selekcija, refleksija i projekcija (Bryant i Timmins, 2002; Danielson i Abrutyn, 1997). Međutim, u literatura možemo pronaći različite smjernice, odnosno korake za izradu portfolija.

Tako se primjerice u Priručniku za korištenje portfolija u evaluaciji (2014) navode pitanja na koja je potrebno odgovoriti kako bi se stvorio portfolio.

1. Za što će se koristiti portfolio? (svrha)
2. Kome će se prezentirati portfolio?
3. Koje radove učenik mora uključiti (sadržaj)?
4. Koji će se procesi uključiti u razvoj portfolija (selekcija, refleksija, davanje povratne informacije)?
5. Kako će se voditi materijali i koje će vrijeme biti potrebno za razvoj portfolija?
6. Kako i kada će portfolio biti podijeljen s relevantnim osobama?
7. Kako će portfolio biti korišten za evaluaciju?

Model kojeg je predstavio Barnhardt i suradnici (2003 prema Singh i sur., 2015) sastoji se od sedam koraka:

1. planiranje svrhe procjene;
2. određivanje ciljeva;
3. planiranje zadataka koji odgovaraju zadanim ciljevima;
4. utvrđivanje kriterija procjene;
5. određivanje organizacije portfolija;
6. nadgledanje proces stvaranja portfolija;
7. evaluiranje procesa.

Vodeći se literaturom (Bryant i Timmins, 2002; Cain, Edwards-Henry; Rampersad, 2005; Danielson i Abrutyn, 1997; Singh i sur., 2015; Mokhtaria, 2015) za potrebe ovog diplomskog rada kreirani su koraci koji detaljno vode kroz proces stvaranja i evaluacije portfolija.

3.2.6. Planiranje i priprema

Pregled literature govori kako je prvi korak za uvođenje portfolija određivanje svrhe portfolija. Međutim, smatram kako bi se prije određivanja svrhe trebalo edukacijski pripremiti za uvođenje portfolija i odgovoriti na neka tehnička pitanja kako bi se izbjegli brojni problema. Naime, kao što je prethodno spomenuto veliki izazov u implementaciji portfolija je nedovoljna educiranost učitelja/nastavnika, a samim time opada kvaliteta i pravi smisao korištenja portfolija. Stoga je potrebno da se učitelj/nastavnik dobro pripremi i educirati o svim mogućnostima koji nudi portfolio. Također, u pripremi rad i edukaciju potrebno je uključiti školsko osoblje jer portfolio zahtjeva timski rad i suradnju. A ujedno, uključivanjem cijelog osoblja škole, može se stvoriti pozitivna klima koja podržava uvođenje portfolija u obrazovni sustav. Osim stvaranja pozitivne i podržavajuće klime među školskim osoblje još je važnije isti takav ugođaj osigurati i u učionici. Naime, s vremenom samim uvođenjem portfolija stvorit će se poticajna i suradnička klima, ali bi svakako bilo korisno da prethodno u razredu nema osuđivanja ni ruganja.

Uz navedeno, svako se preporučuje razmisliti o eventualnim pitanjima koja bi se mogla pojaviti, kao što su: gdje će se držati portfoliji (u školi ili ih svaki dan učenik mora donijeti), kada će se održati roditeljski sastanak na kojem će se opsežno objasniti upotreba portfolija, kako će se osigurati potrebno vrijeme za individualne konzultacije i slično.

3.2.6.1. Određivanje svrhe

Postoji mnogo razloga zašto koristiti portfolio. Međutim, na samim počecima primjene portfolio se koristio isključivo u svrhu procjene. Kroz primjenu uvidjelo se kako je portfolio snažan alat koji donosi mnogo dobrobiti za učenike, učitelje/nastavnike, stručne suradnike i roditelje te samim time bilo bi loše ograničiti ga samo na procjenu. S navedenim se slažu Friedman i sur. (2001) koji navodi kako korištenje portfolija omogućuje učenicima i učiteljima/nastavnicima da se uključe u proces učenja kroz procjenu. To podrazumijeva da postupak ocjenjivanja ne samo da mjeri i pojačava željene ishode učenja već poboljšava razvoj strategija, stavova, vještina i kognitivnih procesa

bitnih za cjeloživotno učenje. Slijedom toga, upotreba portfolija ne samo da proširuje opseg procjene nego i predstavlja brojne obrazovne pogodnosti.

Stoga portfolio se može koristiti za razne svrhe kao što su: praćenje napretka, sredstvo za samoprocjenu i refleksiju, referenca za mogući posao ili upis u srednju školu/fakultet, pomoć pri tranziciji, pomoć roditeljima kako bi uvidjeli uspjeh svog djeteta, alat kojim se potiče razvoj metakognitivnih vještina te mnoge druge.

S obzirom na to da je odabir svrhe, to jest donošenje odluke zbog kojeg razloga i za što će se koristiti portfolio prvi korak u kreiranju samog portfolija bitno je upoznati se s mogućim namjenama portfolija.

Svrhe portfolija su ("Assessment, Articulation, and Accountability, 1999"; Ching Lai-Yeung, 2011; Suranimala, 2015):

- evaluacija učinkovitost programa ili nastavnog plana i programa;
- praćenje i procjena učenikova učenja i rasta tijekom vremena;
- dijagnosticiranje potreba učenika;
- određivanje odgovarajućeg program učenika;
- utvrđivanje postignuća učenika i ishoda učenja /procjena;
- poticanje na refleksiju i samoprocjenu;
- poticanje na odgovornost za razvoj vlastitog učenja;
- poticanje i praćenje razvoja vještina;
- identificiranje jakih i slabih strana;
- stvaranje zbirke za najbolji ili osobno važan rad;
- priprema radova za upis na fakultet ili zapošljavanje;
- komunikacija s učiteljem/nastavnikom na zamjeni ili prilikom tranzicijskih razdoblja.

Sharp (1997) navodi kako se sve namjene portfolija često svode na dvije glavne svrhe: procjena i usmjeravanje, odnosno praćenje proces učenja i poučavanja.

Bez obzira na razlog korištenja portfolija Rolheiser i sur. (2000 prema "What Are Portfolios?", 2011) naglašavaju da je "identificiranje svrhe portfolija bitna odluka koja će utjecati na mnoge aspekte organiziranja portfolija". Drugim riječima, bez jasne svrhe ili ciljeva za portfolio, ne mogu se utvrditi svi ostali aspekti portfolija - poput vrste, publike i vremenskog okvira.

3.2.6.2. Određivanje ciljeva

Svi ciljevi moraju biti jasno i precizno navedeni kako bi učenicima i njihovim roditeljima bilo razumljivo što točno učenici moraju zadovoljiti. Ciljevi se stvaraju na temelju svrhe portfolija.

Ukoliko je svrha portfolija praćenje procesa učenja, procjena ili primjerice razvoj određene vještine kao što je jezično izražavanje ciljevi se mogu temeljiti na nastavnom planu i programu. Naime, portfolio u potpunosti može slijediti nastavni plan i program, ali prilagođavajući se individualnim interesima i potrebama svakog djeteta. Međutim, bitno je da cilj bude što određeniji te da ga se jasno predstavi učenicima. Kako bi navedeno bilo ostvarivo mnogi učitelji/nastavnici u pismenom obliku preduju učenicima ciljeve koje je potrebno zadovoljiti.

3.2.6.3. Priprema i određivanje smjernica, zadataka i vrste radova

Pri planiranju zadataka iznimno je bitno da rad odgovara postavljenim ciljevima. Zadaci se trebaju temeljiti na prethodno spomenutim načelima aktivnog učenja i konstruktivizma. Također, bitno je da učenici razumiju što trebaju učiniti.

Odabir vrste radova za portfolio mogu biti planirani unaprijed od strane učitelja/nastavnika ili učenik može sam odlučiti na koji će način će zadovolji postavljeni cilj.

Neki autori pri osmišljavanju zadataka i davanju smjernica ostavljaju prostor za učenikovu kreativnost, odnosno dopuštaju da učenik sam odluči na koji način će zadovoljiti postavljeni cilj. Ukoliko učenik sam može odrediti kako će pokazati da je usvojio određeni obrazovni cilj kao dokaz može napraviti video uradak, izraziti svoje mišljenje o određenoj temi, zamoliti vršnjaka da napiše osvrt u kojem će pokazati da njegov vršnjak usvojio određeni cilj i slično. Ovakav način zadavanja zadatka nije prikladan za ocjenjivanje pojedinačnih radova, odnosno nije prikladan za pridavanje sumativne vrijednosti. Međutim, ovakvim kreiranjem zadataka može se evaluirati cjelovit portfolio te dobiti povratne informacije kako se rad može unaprijediti, što su učenikove jake i slabe strane i slično.

S druge strane, od učenika se može tražiti da u svom portfoliju ima određene radove, primjerice videosnimku ili projekt kojim će pokazati usvojenu vještinu. Cain i sur. (2005) su u svom radu pokazali na primjeru kako je na temelju svrhe portfolija i određenih ciljeva moguće postaviti točno određen zadatak. Za tu potrebu proveli su analizu zadatka te temeljeći se na njoj stvorili smjernice koje vode učenike do ostvarivanja zadatka, a ujedno

su i naveli i popis sadržaja što sve portfolio mora sadržati. Na ovaj način moguće je ocijeniti kvalitetu svakog pojedinačnog rada u portfolioju te naravno portfolioja u cijelosti. Stoga, ukoliko se portfolio koristi za ocjenjivanje radova koji se nalaze u njemu potrebno je:

- pripremiti zadatke koji će odgovarati postavljenim ciljevima, ali ujedno biti i jasno postavljeni;
- navesti smjernice za obavljanje zadatka (moguće je napraviti analizu zadatka te time zadatak rastaviti na manje korake).

Točnim određivanjem što i kako je potrebno napraviti dolazi do standardizacije sadržaja te se osigurava veća valjanost.

Bez obzira na svrhu i vrstu portfolioja potrebno je učenicima pripremiti smjernice za organizaciju sadržaja portfolioja te pripremiti razne materijale kojima će učenici upoznati svoj stil učenja, definirati sebe kao osobu (napisati svoje hobije, najdraži film i slično), odnosno predstaviti se. Također, moguće je pripremiti materijal u obliku kartica ili raznih obrazaca pomoću koji će se usmjeravati učenika na refleksiju vlastitih radova te obrasce pomoću kojih će vršnjaci, roditelji i učitelji dati povratnu informaciju učeniku.

Stoga, u nastavku će biti navedeni materijali koje je potrebno pripremiti prije početka korištenja portfolioja.

- Smjernice za oblikovanje naslovne stranice koje će usmjeriti učenika na to što treba sadržavati naslovna stranica ili pripremiti gotovi primjerak naslovne stranice (Prilog 1). U prilogu 1 se nalaze primjeri naslovnih stranica koje se mogu prilagođavati dobi učenika i namjeni.
- Smjernice ili kazalo kojim će se usmjeriti učenike na redoslijed radova u portfolioju te ih ujedno i podsjetiti što sve treba sadržavati njihov portfolio (Prilog 2). U prilogu 2 se nalazi primjerak mogućeg sadržaja portfolioja. Sadržaji koji se nalaze u portfolioju ovise o njegovoj namjeni i vrsti portfolioja.
- Kalendar aktivnosti (Prilog 3) može biti mjesečni ili godišnji te u njega učitelj/nastavnik upisuje planirane aktivnosti za učenike.
- Tablica u koju će se evidentirati radovi, odnosno zabilježiti nazivi radova te datumi kada su napravljeni i uneseni u portfolio (Prilog 4).

- Obрасce osobnih podataka (Prilog 5) kojima učitelj/nastavnik može bolje upoznati svakog učenika. Obрасci trebaju biti prilagođeni dobi učenika te njihova kreativnost ovisi o učitelju/nastavniku koji je pripremio materijal, ali i o samom učeniku. U obrascima se može tražiti od učenika da odgovore na neka opća pitanja (ime braće i sestara ili kada slave rođendan) ili da odgovore na pitanja koji se tiču njihovih osobnih interesa i preferencija (Što voliš raditi u slobodno vrijeme? Koju glazbu voliš slušati? Imaš li hobi?). Također, moguće je potaknuti učenika na kreativno izražavanja na način da predstavi sebe putem kolaža ili da na nacrtu svoju obitelj. Vrlo je bitno potaknut učenike da promisle o svojim jakim stranama, u čemu su dobri kako bi i oni sami uvidjeli svoje kvalitete. Kako bi učitelji/nastavnici, ali i sami učenici uvidjeli način na koji bolje uče moguće je pripremiti upitnike koji će pokazati koji stil učenja više odgovara učeniku. U tu svrhu često se provode upitnici za procjenu stila učenja (vidi više: Stančić, Ivančan, Periša, Vučić-Pavković, Dobrić Fajl, 2006). Upitnicima je moguće odrediti tri osnovna stila učenja: vizualni, auditivni i kinestetički i / ili identificirati višestruke inteligencije kod učenika (lingvistička, logičko-matematička, prostorna, glazbena, tjelesno-kinestetička, interpersonalna, intrapersonalna, prirodna). Posljedica primjene teorije višestruke inteligencije je osmišljavanje nastavnih strategija kako bi se učenicima omogućilo da različitim načinima ovladaju vještinama, razviju sposobnosti i usvoje znanje kako bi razvili svoje talente (Posavec, 2010). Bitno je istaknuti kako upravo portfolio daje mogućnost poštivanja različitih stilova učenje.
- Kartice i obrasce za samorefleksiju te povratne informacije vršnjaka, roditelja i učitelja. (Prilog 6). Samorefleksija učenika sastavni je dio portfolija i jedan od njenih najbitnijih dijelova. S obzirom na to da tradicionalni obrazovni sustav ne potiče učenika na samorefleksiju te samim time učenik nije naviknut na promišljanje o svom radu potrebno je postepeno upoznavati učenika s refleksijom. Na samim počecima potrebno je pripremiti razne obrasce ili kartice koje učenik mora popuniti kako bi učenik promislio o svom radu, ali i o samom procesu izrade određenog rada. Samorefleksija se odnosi na razmišljanje što mu je bilo najlakše raditi, a što najteže, što bi je naučio iz određenog rada, što bi želio podijeliti s prijateljima i slično. Nakon svakog rada potrebno je izvršiti samorefleksiju te istu priložiti uz sam rad, a nakon završetka izrade portfolija potrebno je učiniti završnu

refleksiju. U prilogu 6 se nalaze različiti primjeri za samorefleksiju te primjeri završne refleksije.

- Postavljanje ciljeva također je jedan od bitnih dijelova izrade portfolija. Ciljevi se mogu odnositi na osobne ili obrazovne, a može ih postaviti učitelj/nastavnik sam, ali sve više se odlučuje za zajedničko postavljanje ciljeva. Naime, nakon konzultacija učenik-učitelj, povratnih informacija vršnjaka i razgovora učenik-roditelj-učitelj moguće je zajedničkim snagama donijeti odluku na čemu se treba raditi, koje korake treba poduzeti u dostizanju određenog cilja te kako roditelji i učitelj mogu pomoći učenik. Bitno je usmjeravati i poticati učenika pri donošenju ciljeva jer na taj način učenik postaje više uključen u obrazovni proces, a samim time se povećava motivacija. Same ciljeve potrebno je postaviti na početku izrade portfolija, ali i analizom samog portfolija postaviti nove ciljeve. Stoga je ciljeve moguće postavljati za svaki mjesec, polugodište ili cijelu školsku godinu ovisno o namjeni portfolija. Također, povratnu informaciju o svom radu učenik može dobiti nakon svakog ili nekog određenog rada te na samom kraju kada predstavi svoj portfolio. Obrasci kojima učenik može dobiti povratu informaciju o svom radu te obrasci za određivanje ciljeva nalaze se u prilogu 7.
- U prilogu 8 nalaze se “učenički ugovori”. Učenik može “sklopiti ugovor” sa samim sobom ili s učiteljem/nastavnikom te roditeljem. “Ugovori” se zapravo odnose na postavljanje ciljeva, planiranje kako ostvariti zadane ciljeve te ujedno i donošenje odluke što slijedi ukoliko se (ne) ostvare planirani ciljevi.

3.2.6.4. *Kreiranje kriterija procjene*

Vrlo je važno jasno i razumljivo odrediti te kasnije objasniti kriterije za procjenu svake stavke u portfoliju zato što kriterij ocjenjivanja omogućuje učenicima prepoznati, procijeniti i odabrati vlastite radove koji odgovaraju zadanim kriterijima (Birgin i Baki, 2007). Stoga je potrebno kriterije procjene donijeti i pripremiti prije početka sakupljanja radova kako bi se učenike moglo detaljno upoznati sa zahtjevima evaluacije. Kriterije za evaluaciju može donijeti učitelj sami ili u suradnji s učenikom.

U portfoliju se može vrednovati i ocjenjivati:

- kvaliteta samih radova i/ili
- ukupan portfolio

Procjena kvalitete individualnih radova se znatno razlikuje od procjene ukupnog portfolija. Ako je svrha pokazati proces rasta i razvoja, vrlo je vjerojatno da će na početku

radovi imati znatno nižu kvalitetu dok će nakon nekoliko mjeseci učenici u svojim radovima pokazati rast prema ciljevima. Stoga su mogući kriteriji procjene za ukupan portfolio: različitost, rast, organizacija, slijeđenje uputa, orijentiranost prema cilju, kompletnost i drugi (“Assessment, Articulation, and Accountability, 1999”), a ne individualna kvaliteta rada.

Za kreiranje kriterija procjene često se kreiraju razne check liste i/ili tablice kojima se olakšava sama procjena. Upravo stvaranje navedenih check lista i/ili tablica zadaje učiteljima mnogo poteškoća. Međutim, potrebno je izraditi kriterije procjene kako bi se osigurala kvaliteta vrednovanja te pridonijelo valjanosti i pouzdanosti ocjenjivanja.

3.2.6.5. Razgovor s roditeljima

Komunikacija s roditeljima prije, za vrijeme i nakon korištenja portfolija iznimno je bitna. Korištenjem portfolija roditelji postaju dio odgojno-obrazovnog procesa te samim time i jedna iznimno bitna karika u cijelom obrazovanju. Kako bi suradnja bila ostvarena potrebno je roditeljima detaljno objasniti sve aspekte korištenja portfolija (svrhu, ciljeve, zadatke, kolekciju, selekciju, refleksiju, projekciju te vrednovanje i ocjenjivanje). Ujedno je potrebno objasniti što se očekuje od njih kao roditelja prilikom izrade portfolija. Naime, od roditelja se traži aktivno sudjelovanje, odnosno povratne informacije o djetetovim radovima, sudjelovanje u planiranju ciljeva. Samim time je vrlo korisno o svemu informirati roditelje prije početka izrade portfolija organiziranjem roditeljskog sastanka. Također, trebaju se omogućiti i individualni razgovori s roditeljima kako bi se razjasnile eventualne nedoumice.

3.2.6.6. Razgovor s učenicima

Prije početka izrade portfolija također je potrebno razgovarati s učenicima kako bi ih se uvelo u cijeli proces stvaranja portfolija. Potrebno je objasniti učenicima što je uopće portfolio, kako on može izgledati, za što se koristi, koje su prednosti korištenja portfolija i slično. Potom je potrebno upoznati učenike sa svrhu izrade njihovog portfolija, s ciljevima, zadacima, kriterijima procjene, rokovima. Također, potrebno je objasniti i svaki korak izrade portfolij: kolekciju, selekciju, refleksiju i projekciju. Sve što se objasnilo na satu, a odnosi se na upoznavanje i pripremu izrade portfolija potrebno je učenicima pripremiti i u pisanom obliku, a ujedno to učenici mogu koristiti kao dio svog portfolija. Smjernice mogu učeniku dati sigurnost i samostalnost jer se učenik stalno može vraćati na smjernice i materijale kako bi riješio eventualne nedoumice. Tijekom

izrade portfolija učitelj treba usmjeravati učenika te mu davati povratne informacije. Međutim, potrebno je osigurati i individualno vrijeme za razgovor između učitelja i učenika.

3.2.7. Sakupljanje radova

Proces sakupljanja radova temelji se na svrsi portfolija i na postavljenim ciljevima. Svi sakupljeni radovi nisu i ne moraju biti dio portfolija. Međutim, iznimno je bitno da se svakom prikupljenom radu pridruži oznaka koja pokazuje kad je rad nastao (Cain i sur., 2005) te da se jednom do dvije rečenice objasni što se prikazuje radom.

Stoga na početku svakog rada moguće je umetnuti sljedeće podatke:

Naziv rada:
Datum:
Ovaj rad prikazuje...

Sakupljanje radova treba se vršiti prema unaprijed određenim vremenski intervalima i postavljenim rokovima. Što se tiče vrste radova koje treba prikupiti ne postoji strogo određeno pravila. Naime, kako je već nekoliko puta navedeno ono ovisi o svrsi portfolija. Trškan (2014) navodi kako su najčešće kategorije radova u portfoliju sljedeće:

- radovi (najbolji, izabrani, svi);
- refleksija o radovima (pisana, slobodno razmišljanje, obrasci);
- različiti ocjenjivački obrasci za pisane, usmene ili autentične zadatke (samoocjenjivanje s refleksijom, kolegijalno i nastavnikovo).

Prikupljeni radovi odnose se na: **različite radove** (npr. istraživački zadaci, referat, istraživački projekt, esejski odgovori, sažeci knjiga, igra uloga u pisanom obliku, vremenski pravac, pismo, biografija, priča, vijest, pjesma, oglas, članak, riješeni nastavni listići...), **razvojne radove** (ispravljani testovi, bilješke nastavnoga gradiva, analize karikatura, statističkih podataka ili zemljovida, usporedbe izvora, vježbe ponavljanja...), **posebna ostvarenja** (fotografije, videosnimke, audio snimke, umjetnički radovi, modeli...), **usmena predstavljanja** (igra uloga, diskusija, intervju, debata, govor, usmeno izvješće), **vizualne uratke** (plakati, izložbeni panoji, izložbe...) **različite suvremene načine prezentacije** (PowerPoint, internetska stranica) te se mogu uključiti i **svjedočanstva o procesu rada**, primjerice dnevници, izvješća, predlošci, skice za radove, slike, videozapisi i slično. Također, kao dio radova mogu biti razne **potvrde i pohvale**.

Tako primjerice potvrde i pohvalnice se mogu odnositi na sudjelovanja na nekom projektu, natjecanju ili skupu, ali i na osvrt ili pismo u kojim roditelj, učitelj, vršnjak, ravnatelj, organizacija iznaša pozitivan komentar o našem radu (Cain i sur., 2005). Ove vrste artefakta posebno su značajne za upis na fakultet ili za zapošljavanje stoga se često u takvim portfolijima nalaze dobivene nagrade, pohvale, pisma preporuke, diplome i slično.

Prema De Fini (1997) prema Birgin i Baki (2007) treba imati na umu dva važna čimbenika: želje učenika i svrha prikupljanja svake stavke. U idealnom slučaju, portfolio treba biti što je moguće više usmjeren na učenike, a učitelji trebaju olakšati, voditi proces i ponuditi izbore, a ne informirati, i unaprijed odrediti prioritete. U procesu pripreme portfolija treba imati na umu da svaki učenik ima različite kognitivne, afektivne, psihomotorike sposobnosti, različita iskustva, društvena okruženja i društveno-ekonomske razine. Stoga radovi koji će biti pohranjeni u portfoliju trebaju biti osmišljeni tako da odražavaju izvedbu svakog učenika kao pojedinca ili kao grupu i ispravno reflektiraju svoje kognitivne, afektivne i vještine.

3.2.8. Odabir radova

Selekcija je proces odlučivanja što ćemo uključiti u portfolio, a pri odabiru rada potrebno se voditi samom svrhom portfolija (Caine i sur., 2005). U dijelu literatura starijeg datuma može se naći kako je potrebno odlučiti tko će odabirati radove za portfolio: učitelj, učenici ili zajedno. Međutim, sada je prevladalo mišljenje kako portfolio pripada učeniku (u rijetkim slučajevima, kao što je primjerice ispiti državne matura, radovi su u vlasništvu učitelja) te kako je njegovo sudjelovanje u selekciji radova iznimno bitno za proces učenja. Naime, selekcijom radova učenika razmišlja o njima, uspoređuje ih i vrši samoprocjenu.

Kako bi se učenicima olakšao proces odabira radova potrebno je poticati učenike da pregledaju svoje radove kako bi možda radove koji su već uvršteni u portfolio zamijenili novim koji su više reprezentativniji, odnosno koji više pokazuju usvojeni cilj (Caine i sur., 2005). Kao način pomoći učitelji se također odlučuju za izradu raznih check listi i smjernica u kojima su naznačeni svi potrebni radovi, dok drugi daju učenicima slobodu odabira radova ("Assessment, Articulation, and Accountability, 1999"). Smjernice za selekciju radova su jako korisne učenicima jer im pružaju informacije što mogu uključiti u portfolio. Smjernice mogu biti specifične (popis na kojemu se nalazi što točno treba uključiti) ili široke (može se odabrati bilo što sve dok to odgovara cilju). Učitelji najčešće

koriste strukturirane smjernice (ono što učenik mora uključiti) zajedno s nestrukturiranim smjericama (izaberite jedan narativni radi ili rad na koji si posebno ponosan) (Caine i sur., 2005).

3.2.9. Refleksija

Važan dio portfolija je učenikovo promišljanje o vlastitom radu i ocjenjivanje istog jer upravo refleksijom kritički razmišljamo o aktivnostima, suočavamo se s povratnim informacijama, postavljamo ciljeve te promišljamo o strategijama za njihovo ostvarenje. „Ne učimo samo iz iskustva. Učimo iz razmišljanja o iskustvima.“ Dakle, refleksija je potrebna za unapređivanje mišljenja o mišljenju. Radi se o samoocjenjivanju, ocjeni vlastita rada, kritičkom mišljenju, rješavanju problema, odlučivanju i o razumijevanju učenja (Trškan, 2014). Cain i sur. (2005) definiraju refleksiju kao mogućnost učenika da evaluiraju svoj rad i preuzmu odgovornost za svoj rast i razvoj. Nadalje, navodi da vještine refleksije uključuje sposobnost korištenja metakognitivnih vještina kao što su kritičko i kreativno mišljenje, rješavanje problema, donošenje odluka te sposobnost iznošenja misli i osjećaja.

Refleksija je kontinuirani, ali i izazovni proces. Kako bi se pojednostavio proces potrebno je stvoriti pozitivno ozračje u razredu u kojem se učenici osjećaju sigurni iznositi svoje ideje i misli (Cain i sur., 2005).

Učenike na refleksiju treba navikavati postupno. Na primjer, u početnoj fazi učenici mogu pokušati nastaviti sljedeće rečenice (Trškan, 2014):

„Kad pogledam svoj rad, ja sam ...“
„Uzevši u obzir moj rad, možete zaključiti da sam dobar u ...“
„Rado bih bio bolji u ...“ i slično.

Zatim se učenici sustavno navikavaju da razmišljaju o svom radu (Trškan, 2014):

1. „ Vrlo sam ponosan na svoj rad zato što ...
2. Iz tog sam zadatka naučio ...
3. Taj rad je za mene bio izazov zato što ...
4. Rad pokazuje da razumijem kako ...
5. Rad je važan zbog ...
6. Mislim da će moji roditelji biti zadovoljni tim radom zato što ...“

Na produbljenu refleksiju učenike treba pripremiti. Tablica prikazuje kako učenici mogu sastavljati rečenice, tj. kako se pripremaju za tri elementa refleksije: ispričati, izložiti i razmisliti (Trškan, 2014).

Tablica 2. Obrasci za samorefleksiju

<p>Ispričati: Ispričaj svojim riječima. Ukratko ponovi (sažmi) podatke. Odredi glavnu ideju. Navedi redoslijed ideja. Pokaži pojedinosti. Opiši važne dijelove. Odgovori na određene dijelove. Objasni podatke</p>	<p>Radi se o ... Zaključio sam ... Najvažniji dio je ... Ideja koja mi se najviše svidjela je ... Posebno mi se svidjelo ... Ideja koja me posebno zanimala je ... Po mojem mišljenju, ključne riječi su ... Ideja koja je po mojem mišljenju bila duhovita je ...</p>
<p>Izložiti: Poveži. Pozovi se na osobna iskustva, knjige, medije, probleme, događaje, srodne teme, raspoloženja. Usporedi. Razlikuj. Analiziraj. Iznesi primjere.</p>	<p>To me podsjeća na ... To me navodi na pomisao o ... Mogu se poistovjetiti sa ... To mi daje osjećaj da ... Po mojem mišljenju, najvažnije je ...</p>
<p>Razmisliti: Iznesi zaključke o tekstu ili o situaciji. Primjeni. Navedi svoje mišljenje. Iznesi spoznaje i nova shvaćanja. Postavi prikladna pitanja. Navedi razloge za ono što si učinio.</p>	<p>Sada razumijem da ... Mislim da ... Pitam se zašto ... Sada shvaćam da ... Kako ...? Nameće mi se pitanje ... Možda... Nešto od onog što ste napisali potaknulo je moje razmišljanje o ... Naučio sam da ... Hvala što ste me podsjetili kako je važno da ... Ideja koja se meni učinila duhovitom je ... Zato što ...</p>

Refleksija za cjelokupni portfolio najčešće uključuje razloge za izbor radova, opis teškoća, nedostatke i prednosti pri određenim zadacima.

Obrasci i kartice za refleksiju te obrazac za završnu sumirajuću refleksiju nalaze se u prilogu 6.

3.2.10. Uređivanje i organizacija portfolija

Portfolio se može nalaziti u raznim vrstama mapa i fascikla te se može čuvati kod učenika ili u učionici. Ukoliko govorimo o e-portfoliju njemu se može pristupiti sa svakog računala koje imam internet. Kao što je ranije spomenuto radovi u portfoliju mogu biti

raznovrsni, a samim time mogu biti u papirnatom obliku, ali i digitalnom obliku (video snimke, fotografije i slično). Ukoliko se radi o materijalima koji u digitalnom obliku moguće ih je pohraniti na CD ili USB te priložiti u mapu.

Samu mapu i radove u njoj moguće je urediti na razne načine, odnosno uređivanje ovisi o kreativnim mogućnosti svakog pojedinca. Učenici mogu koristiti boje, crteže, fotografije, naljepnice te time dati više osobnosti svom radu.

Svaki portfolio mora imati i uvodnu stranicu koja može biti u obliku uvodnog pisma, upitnika, grafičkog prikaza i slično. Tako na primjer, uvodna stranica portfolija može sadržavati sljedeće podatke (Trškan, 2014):

Datum:	Ime i prezime:
Razred:	Nastavnik:
Uređenje je ...	
Portfolio prikazuje ...	
Moj najbolji rad je ...	
Moj najdraži rad je ...	
Rad u koji sam uložio najviše truda je ...	
Želim napomenuti ...	
Smatram da sam napredovao u ...	
Sljedeće godine namjeravam ...	

Također, naslovna stranica može biti unaprijed pripremljena od strane učitelja (Prilog 1) ili je može izraditi sam učenik.

Pri organizaciji je najvažnije kazalo koje usmjerava učenike što i kojim redoslijedom se treba nalaziti u portfoliju. Svaki učitelj/nastavnik određuje što se treba nalaziti u portfoliju, stoga su potrebne smjernice pomoću kojih će učenici znati organizirati svoj portfolio. Ne postoji univerzalna pravila jer je svaka vrsta portfolija drugačija kao i pristup učitelja, ali uobičajeno sadržaji se organiziraju na sljedeći način (Cain i sur., 2005):

1. Naslovna strana
2. Kazalo
3. Osobni podaci
4. Svrha korištenja portfolija
5. Radovi učenika i refleksije
6. Završna refleksija

U brojne portfolije uvrštavaju se i brojni drugi sadržaji kao što su: kalendar aktivnosti, tablice za unos sadržaja, obrazovni ciljevi i slično. Primjer kako se može organizirati portfoliju nalaze se u prilogu 2. Podatke je potrebno sustavno unositi, a pri uređivanju i organizaciji portfolija samo provjeriti je li se nalaze svi potrebni podaci, odnosno jesu li potpuno završeni.

3.2.11. Projekcija- predavljanje portfolija, povratne informacije i postavljenje ciljeva

Predavljanje portfolija je od presudne važnosti jer znači vrhunac učenja i učenikova rada. Predavljanje pokazuje je li učenik zaslužio napredovati u viši razred. Učenici svoj portfolio mogu predstaviti nastavniku, ostalim uenicima ili roditeljima. Predavljanje se može odvijati na sljedeći način (Trškan, 2014):

1. učenici nastavniku predstave svoje roditelje;
2. svaki učenik po unaprijed pripremljenom planu svojim roditeljima predstavi sadržaj portfolija, odnosno barem tri primjera zadataka koji prikazuju zašto su važni za učenika i koje znanje, sposobnosti i ponašanje su usvojili (nastavnik potiče i pomaže onim uenicima koji imaju teškoća pri predavljanju);
3. roditelji mogu postaviti dodatna pitanja i/ili ispuniti obrasce za ocjenjivanje cjelokupnog portfolija;
4. razgovor između učenika, roditelja i učitelja/nastavnika.

Povratne informacije su iznimno bitne jer uenicima dodatno osvijeste njihove jake i slabe strane. Učenik može dobiti povratne informacije od vršnjaka, roditelja i učitelja ovisno o tome s kime učenik odluči podijeliti svoj rad. Također, učenik može dobiti povratu informaciju prilikom predavljanja svog rada, ali i ranije, primjerice nakon svakog ili samo određenog rada. U tu svrhu učitelj/nastavnik može unaprijed pripremiti obrasce i/ili kartice (Prilog 7) koje učenik daje njemu bitnim osoba od kojih dobiva povratnu informaciju, a koji kasnije ima bitnu ulogu u donošenju ciljeva i /ili ocjenjivanju. Povratna informacija ujedno može služiti i kao dokaz da je učenik postigao određeni cilj. Tako primjerice učenik može predstaviti/objasniti vršnjaku određenu temu, a vršnjak može napisati koliko je jasno tema objašnjena, prema čemu se vidi da je tema usvojena i slično.

Učitelj/Nastavnik se koristi pismenom ili usmenom povratnom informacijom. Učinak povratne informacije je velik. Ako nastavnik uenicima ukaže na njihove pogreške, tada

učenici te pogreške više neće ponavljati, osobito ako će razumjeti što je bilo pogrešno i zašto. Zato bi si učitelji/nastavnici trebali postaviti i odgovoriti na sljedeća pitanja: „Koja je ključna pogreška?; Što je vjerojatan razlog da je učenik učinio tu pogrešku?; Kako mogu usmjeriti učenika da više ne ponavlja tu pogrešku?; Što je učenik dobro učinio da ga mogu pohvaliti?“ (Trškan, 2014).

Roditelji mogu svojoj djeci postaviti sljedeća pitanja: „Na što si najviše ponosan i zašto?; Što je za tebe bio najveći izazov?“ i slično te ispunjavaju obrazac (Trškan, 2014):

Datum:

Ime i prezime roditelja:

1. Navedite dva uspješna priloga iz portfolija na koje ste ponosni.
2. Navedite jednu želju za daljnji rad djeteta.

Kao što je prethodno spomenuto izrazito je bitno roditelje uključiti u obrazovni proces jer su važan izvor podataka, ali i samim uključivanjem roditelji na adekvatan način mogu usmjeravati svoju djecu.

Važno je da učenik pokaže portfolio svojim školskim kolegama. Nastavnik može učenike pripremiti za kolegijalnu evaluaciju sljedećim rečenicama koje moraju dopuniti (Trškan, 2014):

„Svidjelo mi se ...

Pokazao si da razumiješ ...

Želim više saznati o ...

Osobito cijenim ...

Nameće mi se pitanje ... (pozitivno)

Ono što mi se učinilo posebno važno je ...

Naučio sam da si ti ... (pozitivno)

Hvala što si me podsjetio kako je važno. ..“

Na temelju povratnih informacija učenici promišljaju o svom radu te zajedno s učiteljem/nastavnikom i roditeljima donose ciljeve na kojima će raditi. Prilikom postavljanja ciljeva mogu se odrediti koraci koji se trebaju poduzeti kako bi se postigao određeni cilj, ali i načini kako učitelj i roditelji mogu pomoći pri ostvarenju cilja. Ciljevi mogu biti osobne prirode ili obrazovne, mogu se odnositi na stjecanje određene vještine ili radne navike te mogu biti kratkoročni ili dugoročni.

Nakon predstavljanja portfolija učenici mogu razmisliti o svojem nastupu te odgovoriti na sljedeća pitanja (Trškan, 2014):

Datum predstavljanja:

Učenik:

1. Kako sam se pripremio za predstavljanje?
2. Jesam li bio dobro pripremljen za predstavljanje?
3. Što bih promijenio za iduće predstavljanje?
4. Što sam naučio o sebi kao o učeniku?

Navedeno ujedno može biti dio završne samorefleksije i samoprocjene.

3.2.12. Vrednovanje

Društvene promjene u 21. stoljeću zahtijevaju nove kompetencije te razvoj strategija učenja koje će mlade ljude osposobiti za život i omogućiti im daljnji razvoj kroz cjeloživotno učenje (Šimić Šaš, 2011). Stoga u odgojno-obrazovnom sustavu dolazi do značajnih promjena koje se odnose na mijenjanje metoda i strategija učenja i poučavanja, ali samim time potrebno je mijenjati pristup vrednovanja.

Kada govorimo o vrednovanju potrebno je istaknuti kako je u Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi navedeno da je vrednovanje sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima (Narodne novine 112/10). Samim time, vrednovanje se smatra najobuhvatnijim i najširim terminom te se sastoji od praćenja, provjeravanja i ocjenjivanja znanja učenika.

Okvir nacionalnog kurikulum (ONK) donosi načela vrednovanja u kojim se navodi da se vrednovanje temelji na cjelovitome pristupu praćenja i poticanja individualnoga razvoja svakoga učenika, a osnovna svrha jest unaprjeđenje učenja, poticanje razvoja vještina i metakognicije, samoregulacije, postavljanja ciljeva učenja, planiranja i upravljanja učenjem i samovrednovanja učenja, odnosno prepoznavanje uspjeha i poticanje pozitivnih obrazaca motivacije i učenja. Kako bi navedeno bilo ostvarivo treba se poticati aktivno sudjelovanje učenika, a vrednovanje mora rezultirati jasnim, točnim, pravovremenim i afirmativnim povratnim informacijama koje učenicima pomažu u daljnjemu učenju i motiviraju ih za rad, a odgojno-obrazovnim radnicima omogućuju daljnje planiranje odgojno-obrazovnih procesa. Ujedno, potrebno je jasno određivanje pravila i kriterija vrednovanja.

Međutim, usprkos prethodno navedenom u mnogim školama dominira isključivo sumativno vrednovanje, odnosno procjena ishoda učenja koja se provodi standardiziranim testom na kraju određenog obrazovnog razdoblja ili na kraju obrade obrazovne cjeline. Takav pristup rezultira kampanjskim učenjem, orijentacijom na ocjenu umjesto na znanje i primjeren pristup učenju te poticanju na sve kvalitetniji rad (Nimac, 2010.). Također, tradicionalne metode procjene često ispituje pamćenje činjeničnog znanja, a razvoj prijeko potrebnih vještina i kompetencija te njihova primjena u stvarnom kontekstu se ne procjenjuje.

Da bi proces vrednovanja pratio promjene teorijskih pristupa učenju, kao i promjene kurikuluma prema aktivnome učenju Shepard (2000 prema Gazibara, 2018) daje prijedlog načina promjene vrednovanja koji su u skladu sa sociokonstruktivističkom teorijom učenja i cjelovitim razvojem učenika. Ono uključuje učeničko razumijevanje, povratne informacije vršnjaka te samoprocjene učenika kroz proces učenja koji posreduje razvoj kognitivnih vještina, konstrukciju znanja i oblikuje identitet učenika. Vrednovanje koje potiče aktivno učenje treba obuhvaćati izazovne zadatke koji potiču mišljenje višega reda, isticati proces učenja, kao i njegove ishode, ono je stalan proces integriran u nastavu, provodi se formativno kao podrška učenju učenika, očekivanja su vidljiva učenicima, učenici su aktivni u vrednovanju vlastitoga rada te se koristi i za vrednovanje poučavanja, uz vrednovanje učenja. Stoga je formativno vrednovanje, koje procjenjuje kvalitetu znanja tijekom nastave, temeljno polazište u praćenju i vrednovanju aktivnog učenja. Formativno vrednovanje daje povratnu informaciju i učeniku i učitelju o trenutačnim izvedbama, postignućima, snagama i slabostima, odnosno pokazuje koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda učenja/poučavanja je efikasna, a koju treba mijenjati. Samim time ono ima i elemente svojevrsnog dijagnostičkog vrednovanja te predstavlja polaznu osnovu za planiranje daljnjeg učenja i poučavanja, poboljšava kvalitetu učenja i povećava motivaciju (Ivančić i Stančić, 2015).

Kao jedna od alternativnih metoda procjenu u obrazovanju ističe se portfolio, a njegova važnost se ističe u brojnim istraživanjima. Gazibara (2018) ističe portfolio kao oblik autentičnog vrednovanja, gdje su nastava i vrednovanje u suglasju. Naime, cilj vrednovanja portfolija je postizanje ravnoteže između proizvoda (radova u portfoliju) i procesa. Drugim riječima, učenikovo poboljšanje u procesu učenja je jednako važno kao i njegova sposobnost da stvori dobro oblikovan proizvod koji zadovoljava kriterije (Birgin i Baki, 2007). Također, portfolijem svi sudionici odgojno-obrazovnog sustava

dobivaju povratne informacije što omogućuje kvalitetno i pravovremeno usmjeravanje ka postizanju zadanih ciljeva te unaprjeđenju vještina i kompetencija.

Upravo se u Cjelovitoj kurikularnoj reformi, točnije Okviru za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju (dalje: Okvir, 2016) stavlja naglasak na proces učenja, suradnju i povratne informacije svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa kako bi se ostvario napredak i unaprjeđenje učenja te ujedno i osigurale jednake mogućnosti za sve učenike.

U okviru su navedeni pristupi vrednovanja koji se međusobno razlikuju s obzirom na svrhu primjene, interpretaciju i korištenje prikupljenim podacima, odnosno razlikujemo tri osnovna pristupa vrednovanju:

- **vrednovanje za učenje:** odvija se tijekom učenja i poučavanja, u pravilu ne rezultira ocjenom, nego kvalitativnom povratnom informacijom i razmjenom iskustava o procesima učenja i usvojenosti znanja i vještina te ima izrazito važnu ulogu za unapređivanje i planiranje budućega učenja i poučavanja;
- **vrednovanje kao učenje:** odnosi se na poticanje učenika na praćenje, refleksiju i samovrednovanje vlastitoga učenja na temelju čega učenici mogu prilagođavati ciljeve učenja i pristupe učenju;
- **vrednovanje naučenoga** podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti u odnosu na kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ishode, njihovu razradu i razine usvojenosti. Služi za izvješćivanje o učeničkim postignućima i rezultira brojčanom ocjenom i/ili opisnim komentarima.

Vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje služe za unapređivanje učenja i prilagođavanje poučavanja, a vrednovanje naučenoga upotrebljava se za procjenjivanje i izvješćivanje o postignućima i napredovanju na kraju određenoga odgojno-obrazovnog razdoblja (nastavne cjeline, polugodišta, razreda itd.) u odnosu na kurikulumom definirane ishode.

U Okviru se kao jedna od metoda vrednovanja navodi i mogućnost korištenja portfolio te analizom vrsti vrednovanja moguće je uočiti kako one izrazito povezane sa stvaranjem portfolioja. Naime, kao što je prethodno navedeno vrednovanje za učenje odvija se tijekom učenja i poučavanja, a odnosi se na proces prikupljanja informacija i dokaza o procesu učenja te na interpretacije tih informacija i dokaza kako bi učenici unaprijedili proces učenja, a učitelji poučavanje. Navedeno možemo povezati s povratnim informacijama koje dobivamo konstantno tijekom izrade portfolioja. Vrednovanje kao učenje zasniva se na metodama samovrednovanja, samorefleksije i vršnjačkoga vrednovanja te se ono

odnosi na refleksiju i projekciju portfolija u kojima učenici samovrednuju svoje radove, ali i dobivaju povratne informacije od ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Stoga, portfolio je izvrsno formativno sredstvo vrednovanja kojim se potiče razvoj vještina, metakognicije, samorefleksije i samovrednovanja, a ujedno se i teži dobivanju povratne informacije iz više izvora (vršnjaka, roditelja, učitelja) kako bi se što kvalitetnije usmjeravalo učenika.

Međutim, ukoliko je svrha portfolija procjena to jest zadovoljavanje postavljenih ciljeva ili evaluacija napretka, procesa ili produkta, portfolio se može vrednovati brojčanom ocjenom, dihotomnim izrazom „nezadovoljavajuće“, „zadovoljavajuće“ i „izuzeto“ (ili nekim drugim izrazom) ili nekim drugim vrijednosnim sudom. Navedeni zadnji korak izrade portfolija možemo povezati upravo s vrednovanjem naučenog koje je sumativno vrednovanje, a kojemu je svrha procjena usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nakon određenoga (kraćega ili dužega) razdoblja učenja i poučavanja.

Kada govorimo o vrednovanju naučenog putem portfolija potrebno je napomenuti da ne postoji točno određena strategija ili obrazac procjene već se upotrebljavaju različiti pristupi. Sukladno tome, moguće je:

- ocjenjivati samo radove u portfoliju;
- ocjenjivati cjelokupan portfolio;
- ocjenjivati radove u portfoliju, ali i cjelokupan portfolio.

Bez obzira na koji ćemo način ocjenjivati izrazito je bitno precizno i jasno odrediti kriterije procjene, odnosno unaprijed pripremiti rubrike vrednovanja i objasniti učenicima čimbenike koji će se vrednovati u portfoliju.

Stoga, prilikom procjene portfolijem potrebno je imati na umu svrhu, to jest namjenu korištenja portfolija. Svrha portfolija određuje njegov sadržaj, a samim time ne mogu se koristiti isti kriteriji i načini procjene. Tako primjerice ako je naš cilj procijeniti napredak i razvoj učenika za očekivati je da će prvi radovi u portfoliju biti niže kvalitete u odnosu za radove napravljene krajem određenog ciklusa. U ovom slučaju ne možemo procjenjivati kvalitetu svakog rada koji se nalazi u portfoliju već postaviti kriterije koji se odnose na trud, motivaciju, uređenost, odnosno cjelokupni portfolio.

Također, izuzeto su važne i smjernice koje učenike mogu voditi do postizanja određenog kriterija. Naime, jedan od kriterija procjene portfolija može biti uređenje portfolija te tom prilikom ćemo gledati je li učenik ima uređenu naslovnu stranu, postoje li datumi unoska

radova, jesu li radovi posloženi određenim redosljedom, kakav je rukopis i slično. Ukoliko se u kriterijima ne navede što se sve zahtjeva od učenika pod tim kriterijima te se ne daju ni smjernice koje će ga voditi ka uvrštavanju svega što je potrebno može se dogoditi da procijenimo da učenik nešto nije učinio ili da nešto ne zna/može što ne mora značiti. Ujedno, ukoliko se učeniku ne daju točno određene upute ili jasno određeni zadaci (na primjer: objasni kruženje vode u prirodi) radovi u portfoliju se mogu prikazati na drugačiji način (na primjer: jedan je učenik slikovno prikazao kruženje vode, dok će drugi učenik esejskom oblikom izvršiti traženi zadatak) te kao takvi često podliježu subjektivnoj procjeni ocjenjivača. Stoga sve češće dolazi do davanja točno određenih uputa za provedbu zadatka kako bi se osigurala što veća objektivnost i valjanost prilikom ocjenjivanja.

Kada govorimo o ocjenjivanju cijele mape najčešći kriteriji su: potpunost, kreativnost i originalnost, potvrde o razumijevanju, dubina refleksije, znanje sadržaja predmeta, podrobnost podataka, ustrajnost, kvaliteta rada, samoocjenjivanje, raznolikost zapisa, vizualna privlačnost, međupredmetno povezivanje, uređenost, predstavljanje, razmišljanje i drugi. Portfoliji koji sadrže više pojedinosti mogu imati sljedeće kriterije: uvod i sinteza, gdje se ponajprije utvrđuje temeljitost i jasnoća uvoda i sinteze; određenje namjene portfolia; uređenost portfolia (osobito sadržaja i radova); zapisi (različiti obrasci, upitnici, odgovori koji prikazuju razvoj, osobna iskustva, refleksije, razloge za izbor, uključenost ocjenjivačkih obrazaca školskih kolega i ostalih); jasnoća i prikaz (urednost, čistoća, čitljivost, gramatika); kolegijalno ocjenjivanje (uključenost povratnih informacija ostalih učenika). Mogu se odrediti i kriteriji za razumijevanje sadržaja, kritičko mišljenje, sposobnosti za rješavanje problema, učinkovitost komunikacije, kreativnost, poznavanje različitih sadržaja ili ukupan napredak. Stoga na početku školske godine ili pri početku izrade portfolija učitelj/nastavnik upoznaje učenike s ocjenjivačkim kriterijima: kako će se ocjena za portfolio izražavati (brojčana ocjena, bodovi, postoci, opisna ocjena) i koliki će dio konačne ocjene za nastavni predmet predstavljati ocjena portfolija (Trškan, 2014).

Tablica 3. Primjer kriterija za ocjenjivanje portfolija (Trškan, 2014)

KRITERIJ	NIŽA RAZINA	SREDNJA RAZINA	VIŠA RAZINA
PRIKAZ I VIZUALNI IZGLED	<ul style="list-style-type: none"> • neuredno pisanje • bez boja i neprivlačno za oko • malo naslova ili bez njih 	<ul style="list-style-type: none"> • uredno pisanje • do neke mjere korištene boje, donekle privlačno za oko • nekoliko naslova 	<ul style="list-style-type: none"> • vrlo uredno pisanje • bez nepotrebnih oznaka na papirima • obilje boja, privlačno za oko • svi zapisi imaju naslove
UREĐENJE	<ul style="list-style-type: none"> • kazalo je šturo ili ga uopće nema • sadržaj nije uređen u skladu s kazalom • nema datuma • nema uvodnog dijela 	<ul style="list-style-type: none"> • kazalo je zadovoljavajuće, ali ne uključuje sve sadržaje • pojedini sadržaji nisu u skladu s kazalom • navedeni su samo neki datumi • postoji uvod, ali nije podroban 	<ul style="list-style-type: none"> • pregledno kazalo • svi sadržaji su sređeni u skladu s kazalom • svi sadržaji su uključeni • uređenje je prikazano u uvodnom dijelu
RAZLIČITOST ZAPISA	<ul style="list-style-type: none"> • zapisa je malo ili nisu različiti • mnogo ponavljanja 	<ul style="list-style-type: none"> • malo različitosti u zapisima • ima ponavljanja 	<ul style="list-style-type: none"> • velika različitost zapisa • malo ponavljanja ili ih uopće nema
NAPREDAK I ISKUSTVA U UČENJU	<ul style="list-style-type: none"> • nerealni ciljevi ili ciljevi uopće nisu postavljeni • sva razmišljanja sadržavaju iste slabosti i prednosti • nema ispravaka • nema kolegijalnih obrazaca 	<ul style="list-style-type: none"> • jedan ili više realističnih ciljeva • donekle pokazuje raznolikost u razmišljanju • ima nekoliko ispravaka • ima nekoliko kolegijalnih obrazaca 	<ul style="list-style-type: none"> • realistični ciljevi • raznolikost refleksije: razmišljanja o prednostima i slabostima • uključeni su svi ispravci • uključeni su različiti kolegijalni obrasci

Tablicom 3 je prikazan primjer za vrednovanje kriterija: prikaz i vizualni izgled, uređenje, različitost zapisa, napredak i iskustvo učenja. Razinama zadovoljavanja kriterija dodijeljeni su opisi “niža/srednja i viša razina” te oni služe kao smjernice koje ukazuju gdje učenik ima poteškoća, odnosno na čemu treba raditi. Na taj način učenik dobiva povratnu informaciju te ima mogućnost ispraviti svoje pogreške i unaprijediti svoje znanje. Osim pružanja smjernica vrednovanje na ovakav način može biti nadopuna standardnom testu i usmenom odgovaranju.

Can i sur. (2005) u svom opsežnom radu navode primjere kako uspješno implementirati portfolio u obrazovni sustav te ujedno i vrednovati postavljene ciljeve. Jedan od primjera

koji navode je korištenje portfolija u svrhu unaprjeđenje vještina pisanja. Tom prilikom navode ciljeve izvedene iz silabusa, očekivane ishode, jasno postavljene zadatke (4 zadatka), smjernice koje pokazuju što se sve treba nalaziti u portfoliju te je ujedno učinjena i analiza svakog zadatka. Također, učeniku su dani kriteriji procjene koji se odnose na same pisane radove, ali i na cjelokupan portfolio (Tablica 4).

Tablica 4. Primjer kriterija za ocjenjivanje vještine pisanja i portfolija (Cain i sur., 2005)

KRITERIJI	POTKRITERIJI	RAZINE IZVEDBE			UKUPNO
		BODOVI	6-5	4-3	2-1
PORTFOLIO	Svrha: <ul style="list-style-type: none"> • svrha je jasna • navodi se iz učenikova stajališta • govori što će portfolio pokazati 	Sva tri elementa su zadovoljena	Dva elementa su dobro učinjena	Jedan elemenat je dobro učinjen	6
	Opisi: <ul style="list-style-type: none"> • opisani su radovi • navedeno je što radovi govore o učenikovom pisanju • navedeno je kako se može unaprijediti pisanje 	Sva tri elementa su zadovoljena	Dva elementa su dobro učinjena	Jedan elemenat je dobro učinjen	6
	Završna refleksija: <ul style="list-style-type: none"> • portfolio je doživljen kao cjelina • pokazuje kako je učenik napredovao • pokazuje što je učenik naučio 	Sva tri elementa su zadovoljena	Dva elementa su dobro učinjena	Jedan elemenat je dobro učinjen	6

VJEŠTINE PISANJA	Organizacija: • događaji i ideje su smisleni te prate određeni redoslijed	Dobro je učinjena u sva četiri rada	Dobro je učinjena u tri rada	Dobro je učinjeno u jednom ili dva rada	6
	Korištenje jezika: • korištenje riječi koje čine rad jasnim	Dobro je učinjena u sva četiri rada	Dobro je učinjena u tri rada	Dobro je učinjeno u jednom ili dva rada	6
	Gramatika: • korištenje velikog početnog slova • pravopis • korištenje interpunkcijskih znakova • pravilna konstrukcija rečenice	Dobro je učinjena u sva četiri rada	Dobro je učinjena u tri rada	Dobro je učinjeno u jednom ili dva rada	6
	OCJENA	12-10	9-6	5-1	12
	Sadržaj: • važni događaji i ideje su izneseni	Dobro je učinjena u sva četiri rada	Dobro je učinjena u tri rada	Dobro je učinjeno u jednom ili dva rada	

3.2.12.1. Samoocjenjivanje

Vrjednovanje učenikovih aktivnosti i uspjeha treba služiti osposobljavanju za samovrjednovanje radi razvijanja svijesti o vlastitim znanjima i stečenim kompetencijama te o važnosti stalnoga učenja. Istodobno, vrjednovanje učenikovih aktivnosti i rezultata treba pridonijeti stjecanju pozitivne slike o sebi te poticati učenike na planiranje svoga rada i samostalno donošenje odluka, što se postiže upućivanjem učenikâ na analizu i promišljanje o svomu učenju i učenju drugih radi osposobljenosti za vrjednovanje i samovrjednovanje. Da bi razvili vještine samoocjenjivanja i samovrjednovanja, učenici moraju biti vođeni u provjeravanju procesa učenja te prilikom ocjenjivanja svojih znanja, vještina i sposobnosti u učenju i radu (NOK, 2011).

Za samoocjenjivanje se mogu koristiti slični ili isti kriteriji kojima se koristi nastavnik. No, ocjenjivački obrasci najčešće sadržavaju reflektivna pitanja (Trškan, 2014). Samim time, samoocjenjivanje je dio završne refleksije gdje učenik, vođen pitanjima može promisliti o svom cjelokupnom radu.

Trškan (2014) navodi sljedeće obrasce za samoprocjenu, odnosno samorefleksiju:

Samoocjenjivanje osobne mape

1. Razmisli o radovima koje si odabrao za osobnu mapu. Na koje si posebno ponosan?
2. Općenito uzevši, što bi u osobnoj mapu promijenio?
3. Koji ti se rad najviše sviđa? Zbog čega?
4. S kojim si radom imao najviše teškoća? Opiši ih,
5. Koji bi rad želio ponoviti i kako bi ga poboljšao?
6. Pri izradi kojeg rada si najviše uživao?
7. Koji ti se rad činio najkreativnijim?
8. Koje bi zadatke ubuduće želio češće rješavati?
9. Kad usporediš svoja prva i posljednja ostvarenja, vidiš li napredak? Opiši razlike.
10. Što si naučio odabirući i ocjenjujući svoje radove? Opiši to iskustvo.

Refleksija o portfoliju

1. Koji rad (zadatak) ti je bio najlakši?
2. Koji rad (zadatak) ti je bio najteži?
3. Koji rad odražava najveći napredak?
4. Na koji si rad najponosniji?
5. Koji rad pokazuje najviše kreativnosti?
6. Koji ti je rad bio najzabavniji?
7. Koji rad ti je najdraži?
8. Koji će se rad najviše svidjeti nastavniku?
9. Koji će se rad najviše svidjeti roditeljima?
10. Koji bi rad napravio ponovno da bi ga upotpunio?
11. Što bih želio da moj nastavnik zapazi u portfoliju?
12. Što bih želio da moji roditelji zapaze u portfoliju?
13. Kad bih imao vremena, što bih u portfoliju promijenio?

4. ZAKLJUČAK

Odgojno-obrazovne teorije suočene su s izazovima koje pred njih stavlja transformacija društava gdje se od učenika zahtijevaju nove kompetencije i strategije učenja koje će mlade ljude osposobiti za život i omogućiti im daljnji razvoj kroz cjeloživotno učenje. Sukladno tome dolazi do brojnih promjena u odgoju i obrazovanju kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj. Kurikularnim reformama nastoji se što više približiti suvremenom pristupu nastavi gdje se naglasak stavlja na učenike i njihovu aktivnu ulogu u cjelokupnom procesu obrazovanja. Na taj način promatra se učenika kao cjelovitu osobu koja ima svoje interese, svoj stil učenja, svoje jake, ali i slabe strane, kojoj je potrebna podrška ili usmjerenje pri svladavanju određenog cilja. Temeljem navedenog, novi pristup obrazovanju naglašava inkluzivnu kulturu škole (Ivančić, Stančić, 2013) u kojoj se poštuje različitost, a samim time svi učenici imaju jednake mogućnosti i prava. Kako bi navedeno bilo ostvareno traže se nove metode poučavanja, učenja i vrednovanja. Jedna od mogućih metoda koja pokazuje učenikov napredak, trud, kompetencije i vještine predstavljen je ovim diplomskim radom, a odnosi se na portfolio učenika, odnosno svrhovitu zbirku učeničkih radova. Pregledom literature pokazalo se da portfolio donosi mnoge prednosti za sve sudionike odgojno-obrazovnog sustava. Naime, ovim pristupom kod učenika se budi intrinzična motivacija, unaprjeđuje se učenje, razvijaju se metakognitivne vještine te vještine rješavanja problema i kritičko i kreativno mišljenje. Pri navođenju pozitivnih strana portfolija svakako je bitno istaknuti njegovu značajnu ulogu koja se odnosi na dobivanje kvalitetne povratne informacije i samim time smjernica koje usmjeravaju učenika i učitelja na jake strane, ali i na poteškoće, odnosno na područja na koja treba raditi kako bi što maksimalnije ostvario svoj potencijal. Ujedno, portfolio je jako dobar komunikacijski posrednik između učenika, roditelja i učitelja. Uz sve prethodno navedeno portfolio omogućuje učeniku da ga cijela njegova okolina upozna te ga na taj način gleda kao jedinstvenu osobu prepunu kvaliteta i potencijala. Za ostvarivanje punog potencijala portfolija potrebna je dobra edukacija i pripremljenost učitelja/nastavnika i stručnih suradnika kako ne bi došlo do pogrešnog korištenja portfolija, nesigurnosti i problema prilikom vrednovanja, odnosno kako ne bi došlo do odustajanja od korištenja portfolija. Nadalje, potrebna je dobra suradnja s roditeljima i organiziranost kako bi se sustavno i pravovremeno poticalo, ohrabrialo i usmjeravalo učenike ka njihovom cilju.

Republika Hrvatska također je prepoznala potrebu za reformom obrazovanja stoga je započela s Cjelovitom kurikularna reformom. Upravno u dokumentima proizašlim iz

Cjelovite kurikularne reforme vidljivo je obrazovanje koje je primjereno i usmjereno na svakog učenika, obrazovanje koje teži poticanju vještina i kompetencija, obrazovanje koje će osposobiti učenike za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja, ali prije svega obrazovanje koje će raditi na stvaranju osoba s vrednotama. Stoga, prije svega je potrebno dalje raditi i ulagati u obrazovni sustav te ujedno poticati, uvoditi i koristiti alate kao što je portfolio.

5. POPIS LITERATURE

1. North Carolina State Department of Public Instruction (1993). Assessment, Articulation, and Accountability, 1999: A Foreign Language Project. Washington, DC: Department of Education.
2. Birgin, O., Baki, A. (2007): The Use of Portfolio to Assess Student's Performance. *Journal of Turkish Science Education*, 4, 2, 75-90.
3. Brant, S.L., Timmins, A.A. (2002). Using Portfolio Assessment to Enhance Student Learning. Hong Kong: The Hong Kong Institute of Education.
4. Bubaš, G. (2013). Pedagogija i instrukcijski dizajn u primjeni e-portfolija. E-portfolio kao nastavna aktivnost. Priručnik za nastavnike. Zagreb: Sveučilišni računalni centar Sveučilišta u Zagrebu
5. Cain, M., Edwards- Henry, A.-M., Rampersad, J. (2005). Developing portfolios for integrating teaching, learning, and assessment. St Augustine: University of the West Indies.
6. Ching Lai-Yeung, S.W. (2011). Using Student Learning Portfolios: Intended Outcomes and Additional Benefits. *Transformative Dialogues: Teaching & Learning Journal*, 5, 2.
7. Clancy, M., Gardner, J. (2017). Using Digital Portfolios to Develop Non-Traditional Domains in Special Education Settings. *International Journal of ePortfolio* 7, 1, 93-100
8. Currie, G.M., Wheat, J.M. (2007). A potential role for student portfolios in the medical radiation sciences. *The Radiographer* 54, 1, 11–13.
9. Danielson, C., Abrutyn, L. (1997): An introduction to using portfolios in the classroom. Virginia: ASCD
10. Erdogan, T., Yurdabakan, I. (2011). Secondary school students' opinions on portfolio assessment in EFL. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 2, 3, 63-72.
11. Eskici, M. (2015). University students' opinions on application of portfolio in higher education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 174, 2946 – 2955.
12. Friedman, B.D. M, Davis, M.H., Harden, R.M., Howie P.W., Ker, J. i Pippard, M. J. (2001). Portfolios as a method of student assessment. *Medical Teacher* 23,6,535-551.

13. Gazibara, S. (2018): Aktivno učenje kao didaktičko-metodička paradigma suvremene nastave. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
14. Missouri Department of Elementary and Secondary Education (2014). Guidance for Using Student Portfolios in Educator Evaluation. Missouri: Department of Elementary and Secondary Education.
15. Ivančić, Stančić (2013). Stvaranje inkluzivne kulture škole. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 49, 2,139-157
16. Ivančić, Đ., Stančić, Z. (2015): Razlikovni pristup u inkluzivnoj školi. U: Igrić, Lj. I sur. Osnove edukacijskog uključivanja. Škola po mjeri svakog djeteta je moguća (str.159-203). Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Školska knjiga.
17. Kučina Softić, S. (2008). E-portfolio. Posjećeno 01.03.2018. na mrežnoj stranici Pogled kroz prozor <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2008/12/21/e-portfolio/>
18. Kučina Softić, S. (2013). Što je E-portfolio? E-portfolio kao nastavna aktivnost. Priručnik za nastavnike. Zagreb: Sveučilišni računalni centar Sveučilišta u Zagrebu
19. Nimec, E. (2010).Vrednovanje postignuća učenika na kognitivnom području. Posjećeno 10.7.2018. na mrežnoj stranici Agencije za odgoj i obrazovanje www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Vrednovanje_kognitivno_podrucje.doc
20. Matijević, M., Radovanović, D. (2011). Nastava usmjerena na učenika: prinosi razvoju metodika nastavnih predmeta u srednjim školama. Zagreb: Školske novine.
21. Matijević, M. (2017). Izazovi vrednovanja škole i u školi. U Banjalučki novembarški susreti 2016. Zbornik radova sa naučnog skupa (Tom 2). 93-118.
22. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (2011). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH
23. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
24. Mokhtaria, L. (2015). The Use Of Portfolio As An Assessment Tool. International Journal of Scientific & Technology Research 4, 07, 2277-8616.
25. Murillo Sancho, G. (2012). El portafolio como instrumento clave para la evaluación en Educación superior. Revista Electrónica "Actualidades Investigativas en Educación" 12, 1, 1409-4703.

26. Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju. Posjećeno 03.08.2018. na mrežnoj stranici Cjelovita kurikularna reforma <http://www.kurikulum.hr/strucna-javna-rasprava/>
27. Okvir nacionalnog kurikuluma. Posjećeno 03.08.2018. na mrežnoj stranici Cjelovita kurikularna reforma <http://www.kurikulum.hr/strucna-javna-rasprava/>
28. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi: Narodne novine br. 112/2010
29. Posavec, M. (2010). Višestruke inteligencije u nastavi. *Život i škola*, LVI (24), 55-64
30. Purković, D. (2016). Elementi kontekstualnog pristupa učenju i poučavanju kao čimbenici uspješnosti nastave tehničke kulture. Doktorski rad. Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu.
31. Rodek, S. (2011). Novi mediji i nova kultura učenja. *Napredak*, 152,1, 9-28.
32. Sharifi, A., Hassaskhah, J. (2011). The role of portfolios assessment and reflection on process writing. *The Asian EFL Journal* 13,1, 193-223.
33. Sharp, J. E. (1997). Using Portfolios In The Classroom. ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference. 27th Annual Conference. 'Teaching and Learning in an Era of Change'. 272-280.
34. Singh, S., Samad, A.A., Hussin, H. i Sulaiman T. (2015). Developing a Portfolio Assessment Model for the Teaching and Learning of English in Malaysian L2 Classroom. *English Language Teaching*, 8(7).
35. Solić, I. (2015). Aktivno učenje u kombiniranom odjelu razredne nastave. Diplomski rad. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
36. Suranimala, E.L. (2015). Using Portfolios for Guidance and Assessment purposes. , Sri Lanka: National Institute of Education.
37. Stančić, Z., Ivančan, A., Periša, D., Vučić-Pavković, M., Dobrić Fajl, E. (2006.), *Stilovi učenja – novi putovi učenja i poučavanja*. (u) Đurek, V. (ur.) *Živjeti zajedno*, zbornik radova. 6.međunarodni seminar, Varaždin, 20.-22.travnja, 2006., str.109-118.
38. Šimić Šašić, S. (2011). Interakcija nastavnik-učenik: Teorije i mjerenje. *Psihologijske teme*, 20, 2, 233-260.

39. Tangdhanakanond K., Wongwanich S. (2012). Teacher attitude and needs assessment concerning the use of student portfolio assessment in Thailand's educational reform process. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach* 10, 71–88.
40. Topolovčan, T., Rajić, V., Matijević, M. (2017). *Konstruktivistička nastava: Teorija i empirijska istraživanja*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
41. Trškan, D. (2014). Portfolio u nastavi povijesti. *Povijest u nastavi*, 12 (23 (1)), 23-34.
42. *What Are Portfolios?* (2011). *Assessment: Getting Started with Student Portfolios*. Posjećeno na 17.06. na mrežnoj stranici https://pdo.ascd.org/lmscourses/PD11OC107/media/Assessm_Portfolios_M1_Reading_What_Are_Portfolios01.pdf

5.1. Popis dodatne literature

1. All about me. Posjećeno 18.08.2018. na mrežnoj stranici Pinterest <https://www.pinterest.es/pin/378795018649047326/>
2. Caratulas escolares. Posjećeno 14.08.2018. na mrežnoj stranici Pinterest <https://www.pinterest.cl/pin/336221928426697741/>
3. CARNET. Posjećeno 10.08.2018. na mrežnoj stranici <https://www.carnet.hr/>
4. Child Portfolio. Posjećeno 30.08.2018. na mrežnoj stranici YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=1bkVpTY5JEc>
5. E-portfolio sustav. Posjećeno 30.08.2018. na mrežnoj stranici YouTube https://www.youtube.com/results?search_query=e+portfolio+srce
6. How to prepare a Student Portfolio. Posjećeno 30.08.2018. na mrežnoj stranici YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=jm902Ha81ag>
7. How to Build a Student Portfolio. Posjećeno 30.08.2018. na mrežnoj stranici YouTube https://www.youtube.com/watch?v=i_HWawLeGFk
8. My contract. Posjećeno 14.08.2018. na mrežnoj stranici Pinterest <https://www.pinterest.com/pin/271341946269412746/>
9. My name is. Posjećeno 23.07.2018. na mrežnoj stranici Little dosto studio https://docs.wixstatic.com/ugd/c4eb8e_00ad013d57214acebaa9912f5fcebfbfd.pdf
10. Preschool Portfolio Previw. Posjećeno 30.08.2018. na mrežnoj stranici YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=qrXQ9QIjvnM>
11. Sveučilišni računski centar SRCE. Posjećeno 10.08.2018. na mrežnoj stranici <https://www.srce.unizg.hr/>
12. Student Contract. Posjećeno 14.08.2018. na mrežnoj stranici Pinterest <https://www.pinterest.com/pin/58406126402540544/>
13. Student Portfolios. Posjećeno 13.08.2018. na mrežnoj stranici Teachers Pay Teachers <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146>
14. Todo sobre mi. Posjećeno 13.08.2018. na mrežnoj stranici Teachers Pay Teachers <https://www.teacherspayteachers.com/Product/todo-sobre-mi-2247687>
15. What can go into a student`s portfolios? . Posjećeno 31.08.2018. na mrežnoj stranici http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf

6. PRILOZI

Prilog 1. Naslovne stranice

1.1. Naslovna stranica za djecu nižeg uzrasta

Izvor: <https://www.pinterest.cl/pin/650699846133744161/> (01.08.2018.)

1.2. Naslovna stranica za nastavi predmet Priroda i društvo

Priroda i društvo

Učenik/učenica:

Razred:

Učitelj/učiteljica:

Izvor: <https://en.tepegaste.com/dibujos-para-portada-de-cuadernos.html>(01.08.2018.)

Prilog 2. Kazalo

1. Naslovna strana
2. Kazalo sadržaja
3. Kalendar aktivnosti
4. Popis radova
5. „Sve o meni „
 - 5.1.Obrazac „Ja sam..“
 - 5.2.Stl učenja
6. Svrha korištenja portfolija
7. Postavljanje ciljeva
8. Moji radovi
9. Refleksija
10. Povratne informacije
 - 10.1. Povratne informacije roditelja
 - 10.2. Povratne informacije vršnjaka
 - 10.3. Povratne informacije učitelja/nastavnika
11. Samoprocjena
12. Evaluacija
13. Planiranje budućih ciljeva
14. Završna refleksija

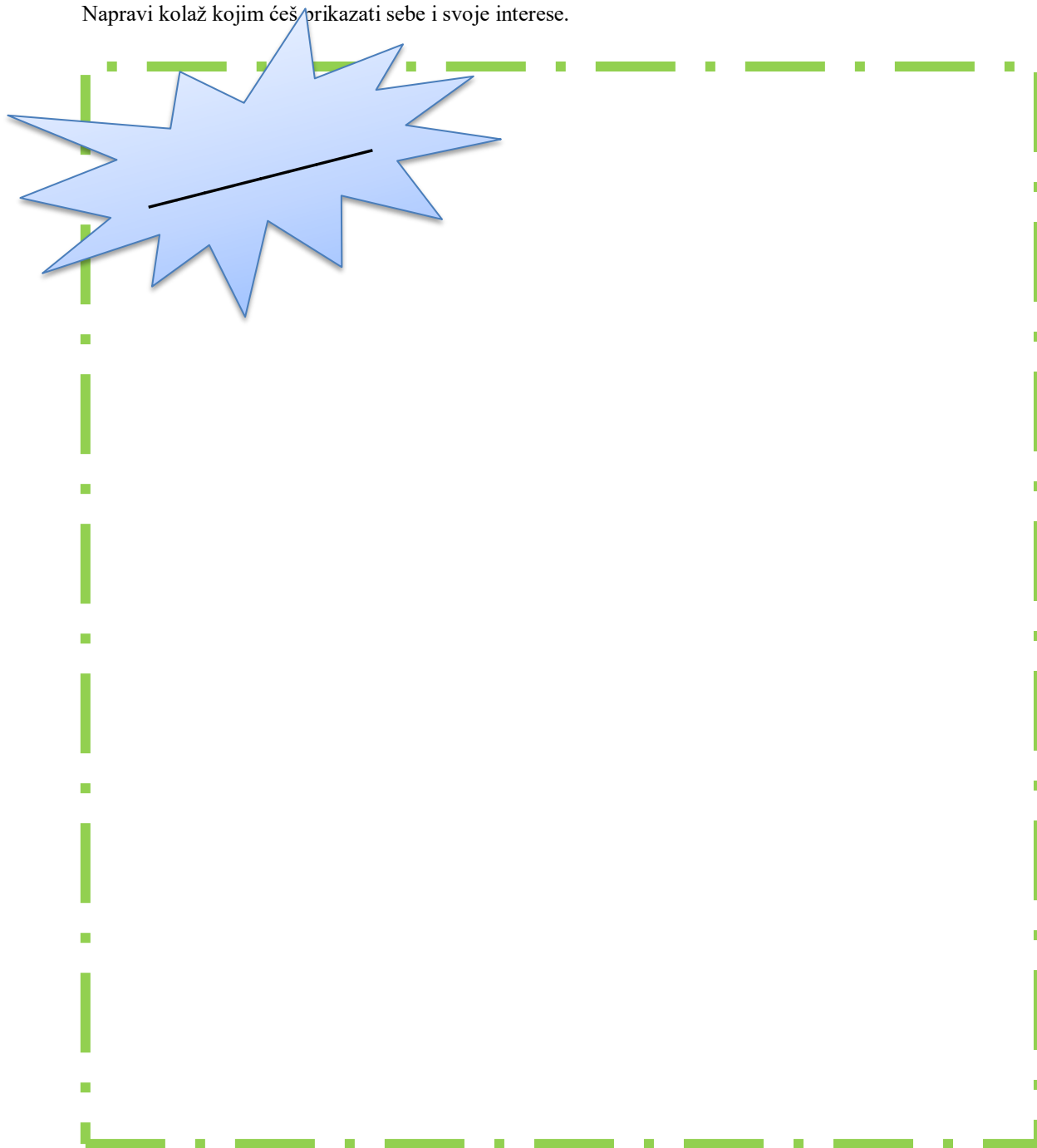
3.1. Mjesečni školski kalendar

Mjesec Godina Kalendar

Ponedjeljak	Utorak	Srijeda	Četvrtak	Petak	Subota	Nedjelja

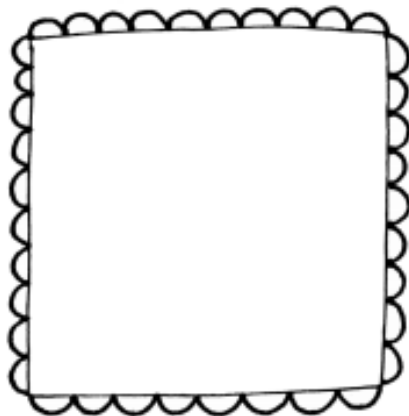
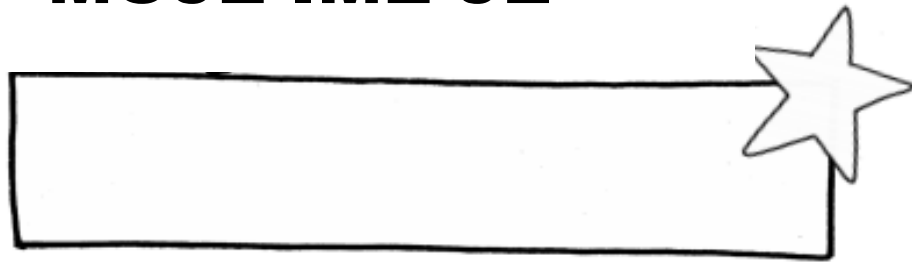
Prilog 5. „Sve o meni“

Napravi kolaž kojim ćeš prikazati sebe i svoje interese.

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

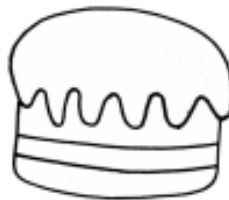
MOJE IME JE

Ovo sam ja

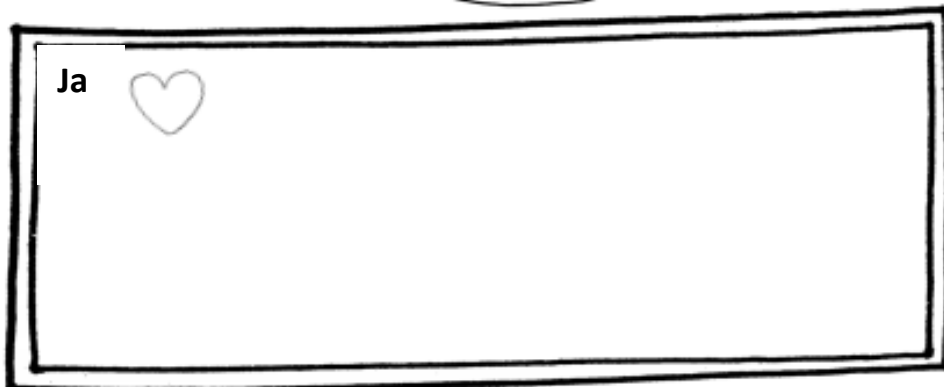

Imam

godina.

Ja

Izvor: https://docs.wixstatic.com/ugd/c4eb8e_00ad013d57214acebaa9912f5fcebfbfd.pdf
(01.08.2018.)

SVE O MENI

Ime: _____
Rođendan: _____

Najdraža boja: _____

Moj hobi: _____
Moj kućni ljubimac se zove: _____
Najdraža pjesma: _____

Najdraži citat: _____

Najdraži predmet: _____

Najdraža knjiga: _____

Najdraži film ili TV serija: _____

Najdraža knjiga: _____

Izvor: <https://www.pinterest.es/pin/378795018649047326/> (01.08.2018.)

Sve o

Imam godina.

Kada odrastem željela/želio bih biti:

Članovi moje obitelji su:

Najdraža uspomena:

Moji prijatelji su:

Moji hobiji:

Najdraža boja:

Najdraža knjiga:

Najdraže jelo:

Najdraži film:

Najdraža igračka:

Izvor: <https://www.pinterest.se/pin/53409945558215502/> (01.08.2018.)

Moje super moći su:

Dobar/dobra sam u: _____

Sve o mojoj obitelji
(braći, roditeljima, rodbini, kućnim ljubimcima)

Ove godine se radujem:

Najdraža knjiga:

Mjesto koje bih željela/želio posjetiti je _____. Zato što _____.

Moj moto ove godine:

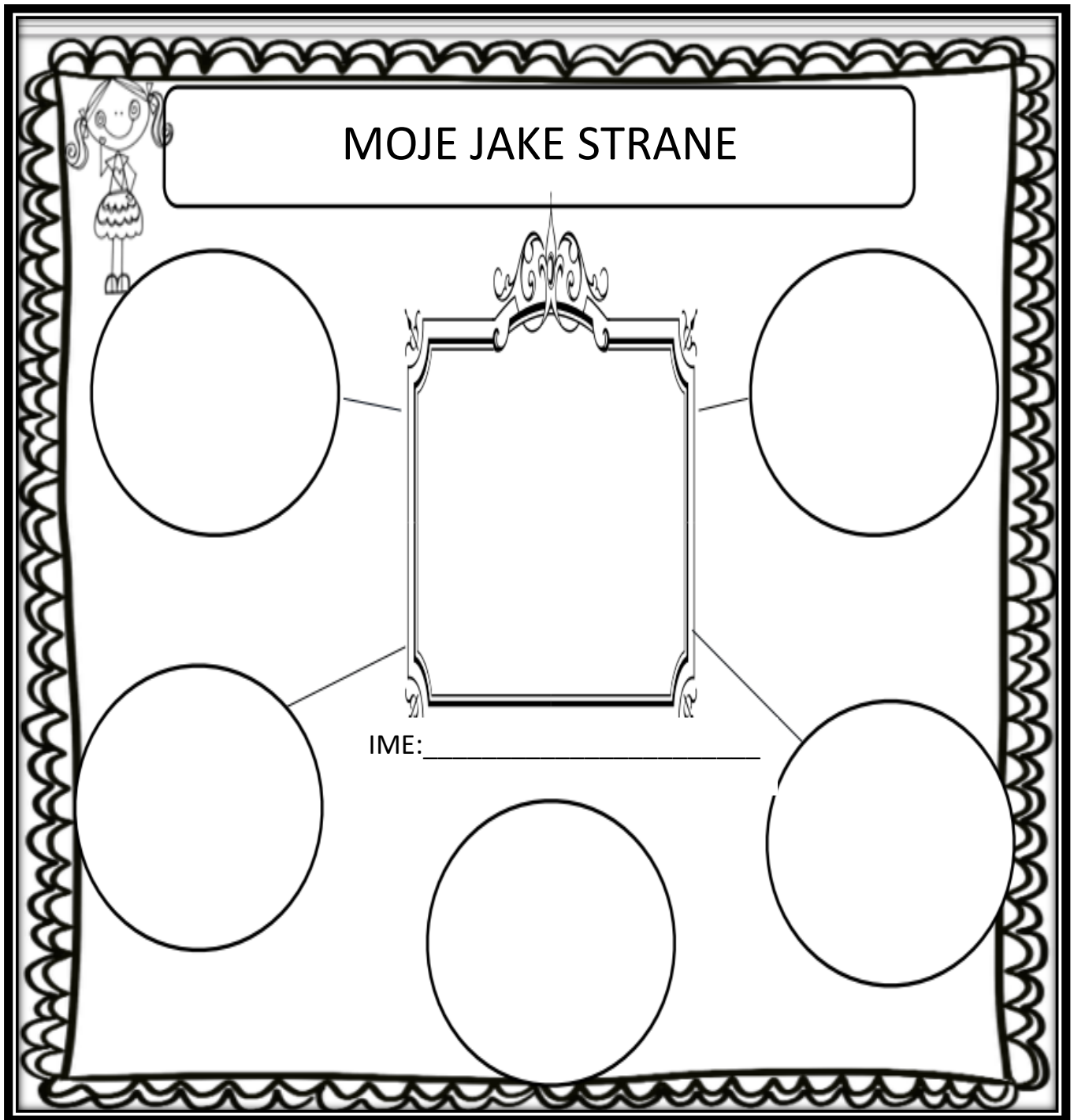
Volim učiti na način da:

Najdraži/najdraža:
Predmet: _____
Glazba: _____
Sport: _____
Hrana: _____
Piće: _____
Životinja: _____
Igra: _____
Boja: _____

Kada odrastem želio/željela bih biti:

Što voliš raditi kada nisi u školi?

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/FreeDownload/All-About-Me-Upper-Elementary-1412701> (01.08.2018.)

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

Prilog 6. Obrasci i kartice za samorefleksiju

6.1. Obrasci za samorefleksiju

Ime: _____ Razred: _____

Datum: _____ Naslov rada: _____

Izabrao /Izabrala sam ovaj rad za portfolio jer _____

Naučio /Naučila sam _____

Slijedeći puta drugačije bih napravio _____

Ime: _____ Razred: _____

Datum: _____

Naslov rada: _____

Zato što:

1.

2.

3.

Pokazuje da mogu:

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

6.2. Portfolio refleksivne kartice

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

Ovaj rad je važan jer: _____

A black stick figure is shown falling backwards with its arms and legs outstretched. There are small lines around the figure's feet, suggesting motion or impact.

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

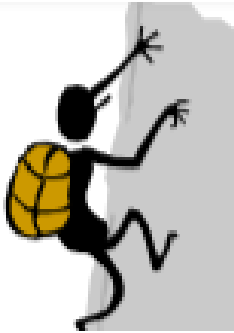
Ovaj rad pokazuje da razumijem _____

A black stick figure stands upright, looking upwards. A yellow lightbulb with radiating lines is positioned above its head, indicating an idea or understanding.

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

Ovaj rad je bio veliki izaziv za mene jer: _____

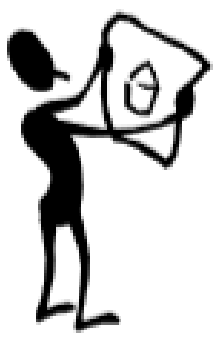
A black stick figure is climbing a grey vertical wall. The figure has a yellow backpack and is using its hands and feet to grip the wall.

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

Smatram da bi moje roditelje zanimao ovaj rad jer: _____

A stick figure is shown from the side, holding a large square piece of paper with a drawing on it. The drawing appears to be a simple face or a similar shape.

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

Kao što pokazuje ovaj rad, moje vještine rješavanja problema su: _____

A stick figure is shown from the side, looking upwards with a question mark above its head, indicating it is thinking or confused.

Ime: _____ Datum: _____

Naslov rada: _____

Jako sam ponosan/ponosna no ova rad jer: _____

A stick figure is shown from the side, standing next to an easel. The figure is holding a large square piece of paper on the easel. On the floor next to the figure are three smaller pieces of paper with numbers 5, 3, and 2 written on them.

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

6.2.1. Refleksivne kartice za djecu nižeg uzrasta

Ovaj rad je odličan jer: _____

Ime: _____

Ovaj rad bi bio bolji da: _____

Ime: _____

Na ovaj rad sam najviše ponosan/ponosna je

Ime: _____

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.201

6.3. Obrasci za završnu refleksiju

Ime: _____

Datum: _____

1. Kada gledam svoj portfolio osjećam se:

2. Iz mog portfolija može se vidjeti da sam dobar/dobra u:

3. Želio/Željela bih bolji/bolja u:

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

1. Koje jake strane pokazuje tvoj portfolio?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

2. Što trebaš poboljšati u portfolio?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

3. Što misliš što će drugi naučiti iz tvog portfolio?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

4. Izaberi najbolji rad i odgovori na slijedeća pitanja

a) Zašto si odabra/odabrala ovaj rad kao najbolji? _____

b) Kako ovaj rad pokazuje tvoje jake strane?

c) Što bi drugačije napravila/napravio da ga ponovo radiš? _____

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

Portfolio sadrži:		Komentari
ispunjene obrasce „Sve o meni“		
radove organizirane na odgovarajući način		
_____ radova uz koje se nalaze refleksije		
sve ispunjene obrasce za refleksiju		
Crvena- Nisam učinio/učinila Žuta – Djelomično sam učinio/učinila Zelena -U potpunosti sam završio/završola zadatak		

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

Prilog 7. Obrasci povratnih informacija i postavljanja ciljeva

7.1. Obrasci za konzultacije s učiteljem/nastavnikom

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

MOJE JAKE STRANE SU:

This section contains two columns of writing space, each with five horizontal lines. The left column is outlined in blue and is flanked by a blue flexing arm icon on the left and a blue graduation cap icon below. The right column is outlined in green and is flanked by a green flexing arm icon on the right and a green teacher icon below. The teacher icon shows a person in a suit pointing at a whiteboard.

POTREBNO JE RADITI NA:

This section contains two columns of writing space, each with five horizontal lines. The left column is outlined in blue and is flanked by a blue icon of a person sitting at a desk with a clock on the left and a blue graduation cap icon below. The right column is outlined in green and is flanked by a green icon of a person sitting at a desk with a clock on the right and a green teacher icon below. The teacher icon shows a person in a suit pointing at a whiteboard.

PLAN ZA BUDUĆNOST

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

Učenik	Snage	Područja gdje mogu napredovati
Učitelj	Snage	Područja gdje mogu napredovati
<p data-bbox="252 994 309 1155">Ciljevi</p> <p data-bbox="296 1178 395 1308"></p> <p data-bbox="296 1330 395 1442"></p> <p data-bbox="296 1487 395 1617"></p> <p data-bbox="469 1232 1222 1263">1. _____</p> <p data-bbox="469 1366 1235 1397">2. _____</p> <p data-bbox="469 1532 1235 1563">3. _____</p>		

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

7.2. Opservacije roditelja

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

Nakon što sam vidio/vidjela portfolio svog djeteta mogu vidjeti...

Dva rada na koje sam najviše ponosan su:

1.

2.

Dva područja gdje bi mogao napredovati:

1.

2.

Dva načina kako mogu pomoći svom djetetu

1.

2.

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

7.3. Kartice za vršnjačke povratne informacije

<p>Želio/Željela bih znati više o:</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>	<p>Postao sam više zainteresira/zainteresirana za:</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>
<p>Potaknuo /Potaknula si me razmišljanje o nečemu što već znam tako što si:.....</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>	<p>Našao /Našla sam smisao u:</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>
<p>Naučio/Naučila sam:</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>	<p>Privuklo mi je pažnju:</p> <p>Ime: _____ Datum: _____</p>

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

Gledajući tvoj portfolio tri najbolja rada su:

Potpis: _____

Datum: _____

Iz tvog portfolija naučio/naučila sam :

Potpis: _____

Datum: _____

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

7.4. Obrasci za postavljenje ciljeva

Moji ciljevi

Na čemu trebam raditi?

Ponašanje i radne navike	Obrazovni cilj	Osobni cilj
Zašto je taj cilj važan?	Zašto je taj cilj važan?	Zašto je taj cilj važan?

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

IME:

Koji je moj cilj?

Koraci koje ću poduzeti da ostvarim cilj:

1.

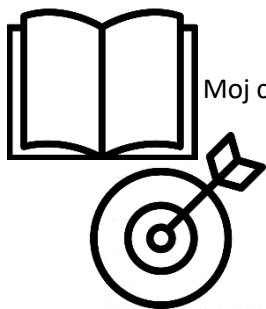
2.

3.

Ostvarit ću
svoj cilj kada

Izvor: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/Student-Portfolios-816146> (01.08.2018.)

Moj cilj za mjesec _____

Obrazovni cilj

Moj cilj je: _____

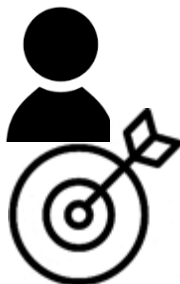
Zašto sam izabrala ovaj cilj?

Koraci koje ću poduzeti kako bih ostvario/ostvarila cilj:

1. _____
2. _____

Osobni cilj

Moj cilj je: _____

Zašto sam izabrala ovaj cilj?

Koraci koje ću poduzeti kako bih ostvario/ostvarila cilj:

1. _____
2. _____

Ime: _____ Datum: _____

Razred: _____

Moj portfolio pokazuje da sam dobar/dobra u _____

Moram napredovati u slijedećim područjima _____

Mogu si pomoći tako da _____

Učitelj/nastavnik mi može pomoći tako da _____

Moja obitelj mi može pomoći tako da _____

Izvor: http://www.cbv.ns.ca/bec/resource/assess/tools/Portfolio_Assessment.pdf (01.08.2018.)

Prilog 8. Ugovori za postavljenje ciljeva

Ime: _____ Datum: _____

Učenički ugovor: Specifični obrazovni ciljevi

OBRAZOVNI CILJ Do dana _____ ja ću _____

PREPREKE Prepreke do ostvarenja mog cilja su:

1. _____
2. _____
3. _____

KORACI Poduzeti ću slijedeće korake kako bih dospio/dospjela do svog cilja:

1. _____
2. _____
3. _____

PRAĆENJE Zajedno s učiteljem/nastavnikom pratiti ću svoj napredak:

1. (datum) _____
2. (datum) _____
3. (datum) _____

NAGRADA Ukoliko sam uspješan/uspješna slavit ću na slijedeći način: _____

KOMENTARI _____

Izvor: <https://www.pinterest.com/pin/58406126402540544/> (29.08.2018.)

Moj ugovor

Ime: _____ Datum: _____

Moja tri cilja su:

1. _____
2. _____
3. _____

Ukoliko ne ostvarim postavljene ciljeve učiniti ću

Kada ostvarim svoje ciljeve

Moj portfolio biti će pregledan _____ (datum)

Potpis učenika/učenice

Potipi roditelja

Potpis učitelja/nastavnika

Izvor: <https://www.pinterest.com/pin/271341946269412746/> (29.08.2018.)